

Nr 162

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl., given Stockholms slott den 16 oktober 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av protokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att värnpliktiga m. fl. som har särskilda förutsättningar och fyller vissa grundläggande krav bereds tillfälle att inom ramen för värnplikten och den vapenfria tjänsten genomgå en särskild bistånds- och katastrofutbildning. Utbildningen som skall stå öppen även för kvinnor föreslås omfatta inledande utbildning (90 dagar), allmän biståndsutbildning (250 dagar), katastrofutbildning (110 dagar) och fortsatt tjänstgöring i minst 90 och högst 160 dagar.

Målet för utbildningen är att skapa en reserv för rekrytering av personal för bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete samt för katastrofhjälp. Rekryteringen föreslås inriktas främst på de yrkesgrupper som dominerar inom SIDA:s verksamhetsområde. De som har genomgått utbildningen föreslås bli sammanförda i en särskild kår, beredskapskåren för biståndsinsatser.

Vidare föreslås att en nämnd inrättas för att leda och genomföra utbildningen. Utbildningen avses inledas år 1972 med en kontingent om 100 personer.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i stats-
rådet på Stockholms slott den 16 oktober 1970.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl.* och anför.

Inledning

1968 års utredning om biståndsutbildning — utredningsman riksdagsmannen Sven Mellqvist — som tillsattes i november 1968 för att utreda frågan om utbildning av vapenfria tjänstepliktiga och andra värnpliktiga för internationell biståndsverksamhet m. m. har i juni 1970 avlämnat betänkandet *Värnplikt och biståndsutbildning* (Stencil Fö 1970: 8).

Över betänkandet har yttranden avgetts av överbefälhavaren — efter hörande av cheferna för armén, marinen och flygvapnet — försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, värnpliktsverket, försvarets rationaliseringsinstitut, civilförsvarsstyrelsen, vapenfrinämnden, värnpliktsnämnden, 1966 års värnpliktskommitté, styrelsen för internationell utveckling (SIDA), socialstyrelsen, universitetskanslersämbetet, veterinärstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens Riksförbund (SR), Svenska Landstingsförbundet, Svenska Röda Korset, Rädda Barnens Riksförbund, Svenska Kyrkans Missionsstyrelse, Svenska Missionsrådet, Sveriges Socialdemokratiska ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet, Folkpartiets ungdomsförbund, Centerns ungdomsförbund och Riksförbundet Sveriges Lottakårer.

Universitetskanslersämbetet har bifogat yttranden från rektorsämbetena vid universiteten i Göteborg och Stockholm samt från rektorsämbetet vid högskoleenheten i Linköping. Universitetskanslersämbetet har vidare bifogat från rektorsämbetena vid universiteten i Umeå och Uppsala överlämnade

yttranden från utbildningsnämnden vid respektive medicinsk fakultet, från rektorsämbetet vid universitetet i Göteborg överlämnade yttranden från utbildningsnämnderna vid de filosofiska, odontologiska och medicinska fakulteterna och från utbildningsnämnden vid handelshögskolan, från rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm överlämnat yttrande från utbildningsnämnden vid samhällsvetenskapliga fakulteten, från rektorsämbetet vid högskoleenheten i Linköping överlämnade yttranden från utbildningsnämnderna vid de filosofiska, medicinska och tekniska fakulteterna. Dessutom har ämbetet bifogat en skrivelse från medlemmar av Aktionsgruppen för fredstjänst. — Med anledning av utredningens förslag har vidare en skrivelse inkommit från medlemmar av Värnpliktsvägrarnas Centralorganisation.

I propositionen berörs för överblickens och sammanhangets skull även vissa frågor som inte kräver beslut av riksdagen.

Utredningens förslag

Utgångspunkter

Utredningen framhåller inledningsvis att frågan om svenskt utvecklingsbistånd och vårt lands samarbete med världens utvecklingsländer under senare år har intagit en framträdande plats i samhällsdebatten. Inte minst hos den unga generationen har det enligt utredningen vuxit fram en stark opinion för ökade insatser på detta område från svensk sida.

Utredningen erinrar vidare om att 1968 års riksdag (prop. 1968: 101, SU 128, rskr 302) antog en plan för det statliga utvecklingsbiståndets utveckling som innebär bl. a. att biståndet senast budgetåret 1974/75 skall uppnå en storlek som motsvarar 1 % av bruttonationalprodukten. Riksdagen uttalade därvid att detta bör betraktas som ett minimimål och att en snabbare ökningstakt bör eftersträvas om det statsfinansiella läget så medger.

Den planerade ökningen av utvecklingsbiståndet förutsätter enligt utredningen en väsentligt ökad tillgång på biståndspersonal. Utredningen anför att SIDA under budgetåret 1968/69 rekryterade sammanlagt 388 personer till biståndsinsatser i utvecklingsländerna. Större delen av denna personal (ca 60 %) avsågs för bilateralt eller nordiskt utvecklingssamarbete och resten för multilaterala insatser. Omkring en tredjedel (129 personer) utgjordes av fredskårsdeltagare. För de fem återstående budgetåren av den plan som antogs av 1968 års riksdag, dvs. från 1970/71 till 1974/75, har den sammanlagda rekryteringsvolymen uppskattats till i det närmaste 4 000 personer. Under perioden beräknas andelen fredskårsdeltagare komma att hållas vid omkring en tredjedel av den totala volymen. Den totala rekryteringen under budgetåret 1974/75 väntas enligt utredningen uppgå till ca 1 200 personer, vilket innebär att ca 400 personer skulle komma att rekryteras till fredskåren under samma budgetår.

Av den kontraktsanställda personal — fredskårsdeltagare ej medräknade

— som under år 1968 tillträdde tjänster i utvecklingsländerna tillhörde nära två tredjedelar områden med tekniska, naturvetenskapliga, jordbruksinriktade, medicinska och kommunikationstekniska arbetsuppgifter. Inslaget av nationalekonomer, företagsekonomer och statistiker var också relativt stort.

I fråga om fredskårsdeltagare har i första hand efterfrågats jordbruksutbildad personal, lärare, byggnadstekniker, väg- och vattenbyggnadspersonal, mekaniker, socialt verkssamma, laboratorietekniker, farmaceuter, receptarier och kontorspersonal. Personer med akademisk utbildning har hittills inte efterfrågats i större utsträckning för fredskårsinsatser. Ett mindre antal bibliotekarier och lärare i naturvetenskapliga ämnen har dock skickats ut under de senaste åren.

Det är enligt utredningen vanskligt att ange vilka förändringar i fråga om yrkesinriktning som kommer att ske under de närmaste åren när det gäller efterfrågan på personalinsatser från vårt land. Det bilaterala och nordiska utvecklingssamarbetet har mer och mer koncentrerats till områdena familjeplanering, undervisning, kooperation, landsbygdsutveckling och livsmedelsförsörjning samt humanitär verksamhet. Denna inriktning bedöms bestå under den närmaste framtiden. Avsevärt svårare är det enligt utredningen att förutse vilka förändringar som eventuellt kommer att inträffa i fråga om personal för multilaterala insatser. Mycket anses dock tyda på att efterfrågan på tekniker, ekonomer, lärare och jordbruksutbildad personal kommer att dominera.

Utredningen erinrar vidare om att FN:s generalförsamling år 1965 antog en resolution som bl. a. uppmanade medlemsstaterna att underrätta FN:s generalsekreterare om den typ av bistånd de kan lämna i katastrofall. Med anledning av resolutionen har t. ex. Norges regering meddelat generalsekreteraren att ett kirurglag och ett fälthygienlag har upprättats i Norge och kan sändas ut till ett katastrofområde på begäran av FN:s medlemsnationer. Sverige meddelade år 1967 generalsekreteraren att teknikerkontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst var lämplig för ändamålet. FN:s generalförsamling antog år 1968 en resolution som hade lagts fram av bl. a. Sverige och som uppmanade berörda regeringar att göra förberedelser för att möta naturkatastrofer genom administrativa åtgärder, utbildning av räddningspersonal, uppläggande av förråd m. m. Regeringarna och berörda organisationer uppmanades vidare att uppmärksamma behovet av vetenskaplig forskning rörande naturkatastrofers orsaker och tidiga yttringar och att uppmuntra förebyggande och skyddande åtgärder. Generalsekreteraren anmodades att i samråd med organisationer inom och utom FN överväga möjligheterna att lämna bistånd i dessa hänseenden och att förstärka FN:s samordningsberedskap. En vädjan riktades också till FN:s och fackorganens medlemsstater att genom FN eller på annat sätt erbjuda bistånd vid naturkatastrofer, bl. a. genom stående kontingenter. Generalsekreteraren uppmanades att konsultera medlemsstaterna om det bistånd de kan ställa i utsikt.

Frågorna om katastrofbistånd har även diskuterats vid de internationella rödakorskongresserna. Vid konferensen i Istanbul år 1969 antogs en resolution om principer och regler för rödakorssamfundens hjälparbete vid naturkatastrofer. Vidare förelades konferensen ett förslag till deklaration som reglerar principerna för internationellt humanitärt bistånd till civilbefolkningen i katastrofsituationer. Förslaget avser alla katastrofer, både naturkatastrofer och katastrofer som har förorsakats av människans egen verksamhet, s. k. »man-made»-katastrofer.

Utredningen tar därefter upp vissa säkerhetspolitiska synpunkter på biståndsfrågan och erinrar därvid om att Sveriges säkerhetspolitik bl. a. utgår från att vårt land är en liten nation med begränsade resurser och att vår säkerhet i första hand kan komma att hotas genom stormakters handlande. Sveriges säkerhetspolitiska mål, som de har formulerats i anslutning till 1968 års försvarsbeslut, är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet och att i samband därmed verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling. Det mest kända uttrycket för vår säkerhetspolitik är enligt utredningen principen om »alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig». De medel vi har valt att lita till såväl i fred som då krig pågår i vår närhet anses utgöra ett sammanhängande helt, nämligen »den traditionella svenska neutralitetspolitiken». Sveriges neutralitetspolitik förutsätter enligt utredningen att försvarspolitik styrs bl. a. av de förpliktelser som vi enligt folkrätten ikläder oss genom att förklara oss neutrala vid en militär konflikt mellan andra stater.

Behovet av försvarsresurser för att både i fred och då krig råder i omvärlden fullgöra de skyldigheter folkrätten ålägger varje neutral stat påverkas enligt utredningen inte av hur man bedömer behovet av och förutsättningarna för svensk utvecklingshjälp. Kraven på försvarsresurser för att fullfölja den deklarerade neutralitetspolitiken kvarstår nämligen även när behovet av utvecklingsbistånd växer. Samtidigt ingår det dock i vårt lands säkerhetspolitiska mål att verka för en fredlig utveckling i världen genom allmän avspänning, ökad internationell säkerhet och skapandet av en internationell rättsordning. Strävandena i denna riktning måste enligt utredningen innefatta även vårt lands utvecklingssamarbete med de fattiga länderna. En internationell rättsordning kan inte bygga på nöd och fattigdom för flertalet människor i världen utan förutsätter enligt utredningen rättvisa och trygghet för alla. Ett väsentligt ökat utvecklingsbistånd från de rika nationernas sida anses därför, vid sidan av andra insatser, på längre sikt vara en grundläggande säkerhetspolitisk åtgärd.

Utredningen konstaterar att samhället med stöd av gällande lagstiftning — i första hand värnpliktslagen — disponerar resurser för rikets försvar och att direktiven för utredningsarbetet har aktualiserat frågan om dessa resurser kan nyttiggöras för den internationella biståndsverksamheten. I direkti-

ven uttalades bl. a. att vårt land skulle tillföras kunskaper och erfarenheter av värde för totalförsvarets verksamhet under krig om värnpliktiga kan utnyttjas för det internationella biståndet. Utredningen framhåller att den ökande svenska biståndsinsatsen har krävt bl. a. en vidgad rekryterings- och utbildningsverksamhet och att Sveriges möjligheter till personella insatser skulle öka om värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga kan användas i biståndsarbetet.

Utredningen erinrar vidare om att Sverige medverkar i FN:s fredsbevarande aktioner. Denna medverkan sker efter framställning från FN och omfattar såväl insättande av militära förband och observatörer utomlands som beredskapsåtgärder i Sverige, t. ex. utbildning av beredskapsbataljoner och en teknisk kontingent. Rekryteringen sker på frivillig väg men förutsätter fullgjord grundutbildning vid krigsmakten. Anställning sker genom avtal.

Vissa västeuropeiska länder har enligt utredningen genomfört ett system som medger att värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst fullgörs genom biståndsarbete i utvecklingsländer. Den närmare utformningen varierar starkt från land till land. Utredningen har granskat konsekvenserna av att införa ett motsvarande system i Sverige. Den har därvid konstaterat att fullgörande av värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst genom biståndsarbete i utvecklingsländer inte är förenligt med de principer efter vilka det svenska statliga utvecklingsbiståndet f. n. bedrivs.

Utredningen framhåller att principerna för rekrytering i Sverige av personal för bilateralt eller multilateralt utvecklingssamarbete bör utformas med utgångspunkt i överenskommelser med vederbörande mottagarländer om biståndsverksamhetens inriktning och omfattning. Detta innebär bl. a. att ett utnyttjande av värnpliktstjänstgöringen och den vapenfria tjänsten för direkta insatser inom ramen för utvecklingssamarbetet endast i undantagsfall skulle medföra ökad tillgång till personal som är utbildad och i övriga avseenden lämplig för ändamålet. Ett utbyte av värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst mot tjänstgöring i utvecklingsländer måste nämligen enligt utredningen förutsättas ske på frivillig väg. Eftersom mottagarländerna efterfrågar personal med viss yrkesutbildning och personliga förutsättningar samt erfarenhet och duglighet inom yrkesområdet, anses det högst osäkert om de som frivilligt åtar sig tjänstgöring i utvecklingsländer skulle komma att representera de personalkategorier som efterfrågas av dessa länder. De åldersregler som tillämpas av SIDA vid rekrytering av fredskårspersonal understryker enligt utredningen detta förhållande. Den faktiska genomsnittsåldern för fredskårsdeltagare uppgår f. n. till 26 år och för annan biståndspersonal som har rekryterats i Sverige till ca 40 år. Att uppskjuta värnpliktsutbildningen eller den vapenfria tjänsten till en tidpunkt då de personliga och yrkesmässiga kvalifikationerna i större utsträckning är för handen

bedöms inte vara någon lösning. Ett beslut om uppskjuten värnpliktsutbildning måste enligt utredningen, förutom på allmän lämplighet och motivation, grundas på vederbörandes yrkesutbildning och yrkesinriktning. Vid den tidpunkt då vederbörande har inhämtat kunskaper och färdigheter som är en förutsättning för en meningsfylld insats inom utvecklingssamarbetet är det inte säkert att vederbörande representerar en efterfrågad yrkeskategori eller av andra skäl kan komma i fråga för biståndstjänst. Det anses inte heller rimligt att svenska biståndsmyndigheter fattar beslut om anställning av en enskild person under förutsättning att anställningen skall tillträdas först efter ett antal år. Även om dessa nackdelar kunde elimineras, skulle ett utnyttjande av värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst endast medföra ökad tillgång till manlig personal. Behovet av att på andra vägar rekrytera kvinnlig personal skulle därför kvarstå oförändrat.

Till detta kommer att utredningen har funnit att ett utnyttjande av värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst för direkta insatser inom ramen för utvecklingssamarbetet inte är förenligt med det i Sverige tillämpade värnpliktssystemet. Ändamålet med det svenska värnpliktssystemet är att tillgodose totalförsvarets, främst det militära försvarets, personalbehov och förutsätter att alla män genomgår värnpliktsutbildning. Inte heller vid ett annorlunda utformat värnpliktssystem — t. ex. »kategoriklyvning» av årsklassen — kan det enligt utredningen förutsättas att utbyte av värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst mot tjänstgöring i utvecklingsländer skulle medföra ökad tillgång till personal som är rätt utbildad och i övrigt lämplig för utvecklingssamarbetets behov vid olika tidpunkter.

Mot denna bakgrund och med beaktande av de begränsningar som har uppställts i direktiven för utredningsarbetet har utredningen begränsat sig till frågan om hur de resurser som samhället, främst med stöd av värnpliktslagen, disponerar för rikets försvar till vissa delar skall kunna utnyttjas för utbildning och förberedelser för deltagande i bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete, katastrofinsatser m. m. Ett sådant utnyttjande strider enligt utredningen inte mot gällande värnpliktssystem. Utredningen utgår från att utbildningen bör utformas med sikte på tjänstgöring inom totalförsvarets krigsorganisation.

Utbildningens ändamål

Utredningen föreslår att värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga bereds tillfälle att inom ramen för värnplikten och den vapenfria tjänsten genomgå en särskild bistånds- och katastrofutbildning under förutsättning att de har särskilda förutsättningar för utbildningen och i övrigt fyller vissa grundläggande krav. Utbildningen bör dels ge en grund för biståndsinsatser inom ramen för det svenska och internationella biståndssamarbetet, dels syfta

till att skapa vidgade personalresurser för insatser i katastroffall. Utredningen finner det angeläget att den föreslagna utbildningen står öppen även för kvinnor.

Ändamålen med den föreslagna utbildningen bör enligt utredningen vara följande:

— Att skapa en reservkår för rekrytering av svensk personal för bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete.

— Att skapa möjligheter för att komplettera den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst.

— Att skapa möjligheter för att sätta upp särskilda kontingenter för katastrofhjälp.

— Att skapa vidgade möjligheter för organisationer att rekrytera personal för biståndsinsatser och för katastrofhjälp.

Utredningen ger för sin del begreppet katastrof en vid tolkning. Utredningen utgår från att insatser av personal som har genomgått bistånds- och katastrofutbildningen bör kunna ske när skador har inträtt och behov av hjälp föreligger på grund av naturkatastrofer som jordbävningar, översvämningar, torka, missväxt m. m. Insatser bör också kunna ske då hjälpbehov föreligger på grund av epidemier, förgiftningar av luft eller vatten, livsmedelsbrist etc. liksom även som ett stöd till mera långsiktiga biståndsinsatser. Vidare bör insatser kunna komma i fråga vid »man-made»-katastrofer, dvs. i situationer när behov av hjälp föreligger på grund av ödeläggelse genom krig. Insatser för att omhänderta och hjälpa flyktingar bör också kunna bli aktuella.

I vilken omfattning särskilda katastrofkontingenter i framtiden kan behöva anlitas kan enligt utredningen inte närmare bedömas. Utredningen finner det emellertid befogat — bl. a. mot bakgrund av resolutioner som har antagits av FN:s generalförsamling — att en grund skapas för att organisera dylika hjälpkontingenter i Sverige. Den föreslagna utbildningen bör utgöra en del av de förberedelser för att möta katastrofer som FN har uppmanat bl. a. Sverige att vidta.

En utbildning för att tillgodose de tidigare nämnda ändamålen kommer enligt utredningen att ge deltagarna insikter och kunskaper som är av värde för den enskilde och samhället även i andra sammanhang än vid biståndsinsatser och katastrofhjälp. Dessa kunskaper och den personliga handlingsberedskap som utbildningen ger anses kunna bli av stor betydelse i olika situationer i både fred och krig.

Utbildningstider

Kravet på att de som genomgår utbildningen skall kunna utgöra en reservkår för personalbehov inom utvecklingssamarbetet medför enligt utredning-

en att utbildningen måste bli förhållandevis lång. Detta följer också av övriga ändamål med utbildningen liksom av kraven på att den utbildade personalen skall kunna användas i krig.

Utredningen har prövat möjligheten att disponera den utbildningstid som står till förfogande enligt värnpliktslagen så att den ger utrymme för militär grundutbildning (t. ex. med samma omfattning som för värnpliktiga kategori G) och en särskild bistånds- och katastrofutbildning. Utredningen har emellertid funnit att en sådan ordning inte medger ett innehåll i bistånds- och katastrofutbildningen som på ett realistiskt sätt svarar mot de tidigare redovisade ändamålen.

Utredningen finner det angeläget att bistånds- och katastrofutbildningen utformas så att de som genomgår utbildningen får bästa möjliga grund för sitt deltagande i biståndsarbete. Den grund utredningens förslag syftar till anses inte kunna uppnås utan en förhållandevis lång utbildningstid. Även för insatser i katastrofsituationer behövs enligt utredningen en relativt lång tid av studier, övningar och förberedelser. Katastrofutbildningen bör utformas så att den samtidigt ger en grund för ianspråktagande inom totalförsvarets krigsorganisation. Detta medför att den sammanlagda utbildningstiden kan minskas. De redovisade ändamålen med utbildningen anses kräva en utbildningstid av en längd som — om den skulle läggas till fullständig militär grundutbildning, t. ex. kategori G — skulle sakna motsvarighet inom nu gällande värnpliktsutbildningssystem. En sådan ordning skulle enligt utredningen medföra avsevärda rekryteringssvårigheter och en stor del av syftena med den föreslagna utbildningen skulle därmed inte kunna uppnås. Den totala bistånds- och katastrofutbildningen anses därför böra hållas inom de utbildningstider som förekommer inom det nuvarande värnpliktsutbildningssystemet.

Utredningen föreslår att den fullständiga militära grundutbildningen (vapenfria tjänsten) för värnpliktiga som tas ut till här ifrågavarande utbildning ersätts av en utbildningsgång som är inriktad på utvecklingssamarbete och katastrofinsatser och som är utformad så att den kan utgöra grund för krigsplacering inom totalförsvaret. Utbildningen föreslås omfatta grundutbildning och fortsatt tjänstgöring (repetitionsutbildning).

Grundutbildningen föreslås för värnpliktiga inledas med en allmänmilitär utbildning som motsvarar den utbildning som genomgås av alla värnpliktiga inom krigsmakten. Den utbildning i militära ämnen och den miljökunskap som därvid erhålls bedöms ha betydande värde för framtida katastrofinsatser. Från många nationers sida används enligt utredningen i första hand militära förband och andra militära resurser för katastrofhjälp. För vapenfria tjänstepliktiga anses grundutbildningen kunna bli en värdefull praktikperiod och ge en god grund för den senare utbildningen och tjänstgöringen. I vissa fall bedöms uttagningen till bistånds- och katastrofutbildning bli omprövad på grund av ändrad yrkesinriktning eller andra ändrade förhåll-

anden. Utredningen anser att det då är av värde för den enskilde att en del av utbildningen enligt värnpliktslagen och lagen om vapenfri tjänst har fullgjorts. Den inledande utbildningen föreslås genomföras så fort som möjligt efter antagningen.

Efter den inledande utbildningen bör enligt utredningen följa allmän bistånds- och katastrofutbildning. Efter en prövning av alternativa möjligheter att utforma utbildningsplaner m. m. har utredningen funnit att denna utbildning bör omfatta 360 dagar i en följd.

För fortsatt tjänstgöring bör enligt utredningen avsättas minst 90 och högst 160 dagar. Fortsatt tjänstgöring under 90 dagar beräknas bli aktuell för det övervägande antalet medan fortsatt tjänstgöring under 160 dagar blir aktuell endast för ett fåtal värnpliktiga.

Den föreslagna utbildningstiden uppgår sålunda för huvuddelen av de uttagna till 540 och för ett fåtal värnpliktiga till 610 dagar. Denna tid underskrider utbildningstiden för underofficersuttagna värnpliktiga enligt nu gällande värnpliktsutbildningssystem. Värnpliktiga som har tagits ut för utbildning i specialtjänst fullgör f. n. tjänstgöring i högst 540 dagar. Motsvarande tid gäller även för vapenfria tjänstepliktiga. Den föreslagna utbildningsgången förutsätts inte medföra någon ändring av utbildningstiden för vapenfria tjänstepliktiga i förhållande till vad som nu gäller.

Den inledande utbildningen föreslås genomföras sommaren efter det att uttagning har skett. Den allmänna biståndsutbildningen och katastrofutbildningen bör enligt utredningen förläggas så att den om möjligt sammanfaller med läsåret vid allmänna läroanstalter. Utredningen finner perioden september—augusti lämplig, eftersom man därigenom åstadkommer minsta möjliga olägenhet för dem som bedriver studier före och efter denna utbildning. Vidare kan de som har erforderliga yrkeskunskaper vid uttagningen genomföra hela utbildningen i en följd.

Utbildningens innehåll

Bistånds- och katastrofutbildningen bör enligt utredningen disponeras dels för att ge de grundläggande kunskaper och insikter som är av vikt för verksamhet inom ramen för bilateralt eller multilateralt utvecklingssamarbete, dels för att meddela kunskaper och färdigheter som är av betydelse för insatser i katastroffall. Grundutbildningen bör vidare tillsammans med civil utbildning och fortsatt tjänstgöring utgöra grund för ianspråktagande för uppgifter inom totalförsvarets krigsorganisation.

Utredningen föreslår att tiden för grundutbildning disponeras enligt följande.

— Inledande utbildning	90 dagar
— Allmän biståndsutbildning	250 »
— Katastrofutbildning	110 »
	Summa 450 dagar

Den föreslagna fördelningen av utbildningstiden bör enligt utredningen medge att kvalificerad och meningsfull utbildning kan meddelas inom båda huvudområdena, biståndsarbete och katastrofhjälp. Den allmänna biståndsutbildningen avses bli i huvudsak teoretisk till sin karaktär medan katastrof-utbildningen till övervägande delen blir praktiskt inriktad. Utredningen anser att en sådan kombination av teoretiska studier och praktiskt inriktad verksamhet är av stort värde.

Som redan har nämnts föreslås den inledande utbildningen för värnpliktiga omfatta den allmänmilitära utbildning som genomgås av alla värnpliktiga inom krigsmakten. De utbildningsplaner som f. n. tillämpas för värnpliktiga i specialtjänst bör enligt utredningen i stort kunna tillämpas. Den allmänmilitära utbildningen omfattar allmän soldatutbildning, fältutbildning (terrängtjänst, förläggning, skydd, fältarbeten, underhållstjänst) och markstridsutbildning. För vapenfria tjänstepliktiga föreslås den inledande utbildningen omfatta utbildning och tjänstgöring enligt något av de ordinarie tjänstgöringsalternativen för denna kategori. I första hand anses utbildningen böra genomföras vid civilförsvaret. Den inledande utbildningen bör enligt utredningen för värnpliktiga förläggas till krigsmaktens förband och för vapenfria tjänstepliktiga som hittills administreras av arbetsmarknadsstyrelsen.

Den allmänna biståndsutbildningen bör enligt utredningen utformas så att den ger grundläggande kunskaper och insikter av betydelse för verksamhet inom bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete. Utredningen anför att utvecklingssamarbete kan bedrivas endast med utgångspunkt i goda kunskaper om de mottagande ländernas villkor och förhållanden. Vid utformningen av utbildningsplanerna bör erfarenheterna av SIDA:s personalutbildning beaktas, särskilt i fråga om kraven på önskvärda attityder och färdigheter hos biståndspersonalen.

Utredningen anser att deltagarna i bistånds- och katastrofutbildningen bör ges så solid grund som möjligt för framtida insatser i utvecklingssamarbetet. Avsevärd tid bör därför sättas av för den allmänna biståndsutbildningen. Enligt utredningen bör denna anordnas i huvudsak enligt följande plan.

— Språkutbildning	600 timmar
— U-landskunskap, biståndsarbete, katastrofhjälp	300 »
— Fysisk träning m. m.	100 »
— Samhällskunskap	100 »
— Grundläggande hälsovårdsutbildning m. m.	80 »
— Studieteknik, kunskapsöverföring, arbetsledning	40 »
— Motorkunskap m. m.	30 »
— Reservtid	100 »

Summa 1 350 timmar

Vid rekrytering av svensk personal för internationellt arbete utgör enligt utredningen bristande språkkunskaper en betydande svårighet. Det anses därför viktigt att utbildningen ger bästa möjliga utgångsläge i fråga om språkkunskaper. För att bredda personalens användningsområden bör undervisning ges i två språk. Språken bör vara engelska/franska eller engelska/spanska eller franska/spanska. Undervisningen bör syfta till att eleverna någorlunda behärskar vardagsspråk och yrkesorienterat språk i tal och skrift. Därutöver föreslås en orienteringskurs i ett lokalt språk i SIDA:s huvudmottagarländer som swahili, hindi, amharinja, bemba eller arabiska. Utredningen föreslår att språkstudier normalt bedrivs i följande omfattning.

<i>A-språk:</i>	engelska/franska/spanska	375 timmar
<i>B-språk:</i>	engelska/franska/spanska	200 »
<i>C-språk:</i>	lokalspråk	25 »
		Summa 600 timmar

Avsnittet u-landskunskap, biståndsarbete och katastrofhjälp utgör enligt utredningen tillsammans med språkundervisningen den allmänna biståndsutbildningens centrala avsnitt. Undervisningen i u-landskunskap bör vara inriktad på att ge deltagarna förståelse för mottagarländernas attityder och värderingar och insikt om de egna värderingarnas relativitet. Utbildningen i biståndsarbete bör avse omfattning och innehåll i bilateral och multilateral biståndsverksamhet, principer och metoder för utvecklingssamarbete i stort och orientering om aktuella fältprojekt, praktikfall från fältarbete m. m. Denna del av undervisningen föreslås så långt möjligt knyta an till den utbildning av biståndspersonal som SIDA bedriver. Undervisningen i katastrofhjälp bör enligt utredningen inriktas på studier av det hjälparbete som har kommit till utförande i olika katastrofsituationer, enskilda organisationers verksamhet, beredskap för katastrofer m. m. Undervisningen i samhällskunskap föreslås som komplettering av den undervisning i svensk samhällskunskap som bedrivs inom ramen för värnpliktsutbildningen omfatta fördjupade studier av samhällsliv och sociala problem med särskild inriktning på de förhållanden som är av betydelse för utvecklingssamarbete.

K a t a s t r o f u t b i l d n i n g e n föreslås disponeras så att den i första hand ger kunskaper och färdigheter som är av betydelse för insatser i katastrofsituationer. Utbildningen bör enligt utredningen inriktas på att skapa en personlig beredskap för sådana insatser och samtidigt bör så långt möjligt katastrofinsatser i särskilda hjälpkontingenter förberedas och övas. Katastrofutbildningen bör vidare utformas så att den ger en grund för krigsplacering inom totalförsvaret. Utredningen föreslår att katastrofutbildningen anordnas i huvudsak enligt följande plan.

— Egentlig katastrofutbildning	250 timmar
— Specialutbildning	250 »
— Planering av katastrofhjälp m. m.	100 »
— Fysisk träning m. m.	50 »
	<hr/>
	Summa 650 timmar

Den egentliga katastrofutbildningen bör enligt utredningen anordnas i civilförsvarsstyrelsens regi vid någon av dess utbildningsanläggningar och i huvudsak bedrivs på utbildningslinjerna brandtjänst, skyddstjänst, räddningstjänst och sjukvårdstjänst. För vissa värnpliktiga som genomgår bistånds- och katastrofutbildningen kan det dock visa sig önskvärt och ändamålsenligt — t. ex. med hänsyn till vederbörandes civila utbildning — att eftersträva krigsplacering inom det militära försvaret i t. ex. röjnings-, reparations- eller sambandstjänst. Utbildning kan i dessa fall tänkas bli förlagd till skolor och förband vid krigsmakten.

Specialutbildningen bör enligt utredningen avse fördjupade studier och praktiskt arbete inom vederbörandes yrkesområde. Dessa studier bör i första hand inriktas på insatser i katastroffall men utbildningen bör kunna utformas så att den blir av betydelse även för verksamhet inom ramen för utvecklingssamarbete. Utredningen föreslår att denna del av utbildningen organiseras på följande utbildningslinjer.

- Administration m. m.
- Hälso- och sjukvård
- Transport- och underhållstjänst
- Förläggning och utspisning
- Röjning, reparation och byggnadsverksamhet

Utredningen framhåller att specialutbildningen skall medverka till att göra deltagarna skickade att som medlemmar i hjälpkontingent, ensamma eller i grupp, utföra kvalificerade arbetsuppgifter i katastrofsituationer av det slag som angetts i det föregående. Hjälpkontingenternas personal bör också kunna undervisa och instruera personal som behövs för hjälparbete i olika katastrofsituationer. Fördelningen på utbildningslinjer föreslås ske med utgångspunkt i det civila yrkeskunnandet. Katastrofutbildningen bör enligt utredningen avslutas med ett sammanhållet skede som inriktas på planering av hjälpsatser i katastroffall. Skedet bör omfatta spel och simulering av hjälparbete i katastrofsituationer samt planläggning av insatser vid olika typer av katastrofer.

Enligt utredningen har den föreslagna katastrofutbildningen delvis utformats med tanke på att den utbildade personalen skall kunna krigsplaceras inom civilförsvaret. Utbildningen inom civilförsvaret och utbildning för katastrofinsatser bedöms ha stora likheter. Den personal som har genomgått bistånds- och katastrofutbildningen föreslås normalt krigsplaceras som

befäl eller manskap inom civilförsvarets undsättningskårer. Om undsättningskårerna på denna väg tillförs personal minskar deras behov av värnpliktiga ur det militära försvaret. Med hänsyn till civil utbildning anses i vissa fall skäl kunna föreligga till krigsplacering i andra befattningar inom civilförsvaret eller inom andra delar av totalförsvaret än civilförsvaret. Beslut om krigsplacering bör enligt utredningen fattas efter avslutad grundutbildning på samma sätt som sker för andra värnpliktiga eller vapenfria tjänstepliktiga.

I avvaktan på att närmare erfarenheter vinns, föreslås den fortsatta tjänstgöringen genomföras enligt följande riktlinjer. Tjänstgöringen bör i princip avse repetitionsutbildning och tjänstgöring i krigsbefattning. Därutöver bör viss tid disponeras för övning och förberedelser för katastrofinsatser. För värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga som har genomgått bistånds- och katastrofutbildningen och krigsplacerats inom civilförsvaret föreslås den fortsatta tjänstgöringen omfatta totalt 90 dagar, därav 18 dagars tjänstgöring för övning och förberedelser för katastrofinsatser. För värnpliktiga som har krigsplacerats inom det militära försvaret bör den fortsatta tjänstgöringen anpassas till vad som gäller för krigsbefattningen och omfatta högst 160 dagar. Även värnpliktig som har krigsplacerats inom det militära försvaret bör fullgöra högst 18 dagars tjänstgöring för övning och förberedelser av katastrofinsatser. Genomförd sådan övning bör räknas som fullgjord krigsförbandsövning. För kvinnor föreslås den fortsatta tjänstgöringen omfatta övning och förberedelser för katastrofinsatser i 18 dagar efter frivilligt åtagande. Motsvarande gäller för män som har frikallats från värnplikten men uttagits till bistånds- och katastrofutbildning.

Utbildningskontingentens storlek

Frågan om det antal som varje år bör antas till utbildningen påverkas enligt utredningen i första hand av det beräknade rekryteringsbehovet på sikt, främst inom SIDA:s verksamhetsområde, samt den bedömda storleken av den reserv i form av utbildad personal som behövs för att vid behov organisera funktionsdugliga kontingenter för insatser i katastroffall.

Med utgångspunkt i föreliggande planer för det svenska utvecklingsbiståndets utbyggnad bedöms SIDA:s rekryteringsbehov på sikt öka. Vilka yrkesgrupper som kommer att efterfrågas anses däremot vara svårare att ange. För att bedöma personalbehovet för eventuella katastrofkontingenter föreligger enligt utredningen endast bristfälligt underlag. Av de uppgifter som utredningen har inhämtat framgår dock att kontingenterna i de flesta fall blir relativt små. Av betydelse i detta sammanhang är vidare enligt utredningen de personella och organisatoriska förutsättningarna att genomföra den föreslagna utbildningen. Lokalfrågor, bedömd lärartillgång och brist på erfarenheter från utbildning för katastrofinsatser anses tala för att utbild-

ningen bör inledas med ett lågt antal deltagare, vilket också skulle underlätta den administrativa och pedagogiska planeringen för det första verksamhetsåret.

Utredningen föreslår att utbildningsverksamheten inleds med en kontingent om 100 deltagare. Sedan närmare erfarenheter har vunnits, anses detta antal kunna utökas till 200 per år. Enligt utredningen bör det ankomma på Kungl. Maj:t att årligen fastställa det antal som skall antas till utbildningen.

Kompetenskrav

En utgångspunkt för utbildningen bör enligt utredningen vara att den skall stå öppen endast för sådana sökande som kan bedömas ha förutsättningar att genomföra utbildningen med goda resultat och komma i fråga för avsedd tjänstgöring. Kvotering mellan olika kategorier sökande — värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och kvinnor — föreslås inte äga rum. Kriterier för antagning till utbildningen bör uteslutande vara den enskildes förutsättningar, lämplighet och intresse.

Utredningen föreslår att rekryteringen till utbildningen främst inriktas på de yrkesgrupper som dominerar inom SIDA:s verksamhetsområde. Vid rekryteringen bör vidare uppmärksammas att personalen skall kunna användas för att sätta upp hjälpkontingenter i katastroffall. Vid antagningen till utbildningen bör enligt utredningen tillses att personalens kvalitet upprätthålls även vid fluktuationer i antalet sökande. Ett lägre antal sökande bör därför inte medföra sänkta krav på yrkeskunnande och allmän lämplighet.

De yrkesgrupper som f. n. dominerar inom SIDA:s verksamhetsområde är tekniskt utbildad personal, ekonomer, skogs- och jordbruksutbildad personal, personal för utbildning och undervisning samt hälso- och sjukvårdspersonal. Utredningen föreslår att kunskaper inom eller klar inriktning mot något av dessa yrkesområden bör föreligga när utbildningen påbörjas. Samtidigt anser dock utredningen att det i enskilda fall kan finnas skäl att efterätta kraven på dokumenterad yrkesutbildning, nämligen när det finns anledning att anta att vederbörande ändå kan komma att genomföra utbildningen med goda resultat och efterfrågas för internationellt biståndsarbete eller hjälpinsatser i katastroffall.

Utredningen anför vidare att allmän lämplighet för utbildningen och tjänstgöringen bör föreligga vid utbildningens början. Dessa krav föreslås tillmätas väsentlig vikt vid antagningen, vilket enligt utredningen gör det nödvändigt med ett särskilt test- och provningsförfarande. Provningsen bör avse bl. a. den sökandes allmänna inställning till och motivation för biståndsarbete samt hans personliga förutsättningar att arbeta under de villkor och förhållanden som därvid gäller. Provningsen bör vidare avse begåvningsstyp,

allmänbildning, utbildning och hälsotillstånd. SIDA:s principer och metoder för personalrekrytering föreslås tillämpas så långt möjligt. De resultat som kommer fram vid inskrivningsförrättningen kan enligt utredningen utnyttjas vid urvalsprovningen. Urvalsprovningens omfattning och kostnaderna för provningen kan därigenom begränsas. För kvinnliga sökande måste uppgifter om hälsotillstånd inhämtas i samma utsträckning som vid inskrivningsförrättning.

Utredningen föreslår att en befattningskatalog upprättas över huvuddelen av arbetsuppgifterna inom SIDA:s verksamhetsområde. För varje befattning bör finnas befattningsbeskrivning och befattningsprofil över de krav som bör ställas. Härigenom kan t. ex. inskrivningsförrättningarnas resultat utnyttjas effektivt.

Antagning till bistånds- och katastrofutbildning

Utredningen anser det angeläget att bredast möjliga bas skapas för antagning till utbildningen. En naturlig begränsning anses ske genom att uttagning till utbildningen skall grundas på personlig ansökan. Utredningen föreslår att rekryteringsbasen bör utgöras av inskrivningsskyldiga värnpliktiga samt kvinnor.

Antagning till bistånds- och katastrofutbildningen föreslås ske enligt följande.

Ansökan om antagning till utbildningen ges av inskrivningsskyldiga värnpliktiga in vid inskrivningstillfället eller den senare tidpunkt som fastställs av utbildningsmyndigheten. Inskrivningsskyldig som ansöker om antagning till bistånds- och katastrofutbildning skall genomgå inskrivningsförrättning och tas ut till utbildning enligt värnpliktslagen. Därefter genomgås den särskilda urvalsprovningen till bistånds- och katastrofutbildningen. Sökande som inte blir antagen fullgör värnpliktsutbildning enligt antagning vid inskrivningstillfället. Sökande som blir antagen påbörjar utbildningen snarast möjligt efter antagningen, om erforderliga yrkeskunskaper eller klar yrkesinriktning föreligger eller om det annars anses lämpligt. Hela grundutbildningen genomförs därvid i en följd. Om erforderliga yrkeskunskaper anses bära inhämtas fullgörs den inledande utbildningen så snart som möjligt, men anstånd beviljas med allmän biståndsutbildning och katastrofutbildning tills dessa kunskaper har inhämtats. I de fall då anstånd har meddelats skall nytt provningsförfarande — i första hand avseende yrkeskunskaper — äga rum. Sökande som därvid inte antas fullgör värnpliktstjänstgöring enligt tidigare uttagning.

Har den som antagits till bistånds- och katastrofutbildning ansökt om och beviljats vapenfri tjänst bör den inledande utbildningen enligt utredningen fullgöras i tjänstgöringsalternativ som fastställs av arbetsmarknadsstyrelsen. I övrigt föreslås samma bestämmelser gälla som för värnpliktiga.

Värnpliktig som vid inskrivningsförrättning frikallas från att fullgöra värnplikten bör enligt utredningen kunna antas till bistånds- och katastrof-utbildning om det kan styrkas att skälen till frikallelsen inte utgör hinder för att genomgå utbildningen eller för att ianspråkta för biståndsarbete e. d. Prövningen i detta avseende föreslås åvila utbildningsmyndigheten.

Även värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga som har fullgjort fullständig värnpliktsutbildning eller vapenfri tjänst eller del därav bör enligt utredningen kunna ansöka om tillträde till utbildningen. Dessa bör tas ut till utbildningen på samma grunder som har angetts i det föregående.

Uttagning av kvinnor föreslås ske på samma sätt som för värnpliktiga.

Värnpliktiga som har frikallats från värnplikten, värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga som har fullgjort fullständig värnpliktsutbildning eller vapenfri tjänst och kvinnor avses inte genomgå den inledande utbildningen. För samtliga dessa kategorier är utbildningen att betrakta som ett frivilligt åtagande. Anståndsörfarande för inhämtande av yrkeskunskaper föreslås därför inte tillämpas för denna personal.

För samtliga sökande föreslås gälla att vederbörande under det kalenderår då den allmänna biståndsutbildningen och katastrofutbildningen påbörjas skall uppnå lägst 19 och högst 26 års ålder. Anstånd för den som skall dokumentera nödvändiga yrkeskunskaper bör av denna anledning enligt utredningen inte beviljas för längre tid.

Beredskapskåren för biståndsinsatser

Utredningen föreslår att den personal som med tillfredsställande resultat har genomgått bistånds- och katastrofutbildningen redovisas i en särskild kår, beredskapskåren för biståndsinsatser. Kåren bör enligt utredningen närmast betraktas som en administrativ organisation och dess personal som en »resurs» som kan disponeras för olika ändamål. Personalen bör stå kvar i kåren till utgången av det år vederbörande uppnår 47 års ålder.

Huvuddelen av de uppgifter om kårens personal som behövs för rekrytering av svensk personal till bilaterala och multilaterala biståndsprojekt och för enskilda organisationers personalrekrytering bör enligt utredningen kunna inhämtas genom utbildningsmyndighetens verksamhetsberättelse. Berättelsen som bör innefatta bl. a. en redogörelse för tillgången på personal i kåren bör tillställas de myndigheter, organisationer m. fl. som kan ha intresse av att för sin verksamhet rekrytera personal ur kåren.

För att komplettera den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst liksom för att sätta upp särskilda hjälpkontingenter för insatser i katastroffall krävs enligt utredningen ytterligare planeringsarbete m. m. Detta anses böra utföras av utbildningsmyndigheten.

Utredningen framhåller att komplettering av den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst kan ske antingen genom att man ur bered-

skapskåren sätter upp särskilda grupper som kompletterar kontingenten eller genom att kontingenten tillförs enskilda personer ur beredskapskåren. För denna personal föreslås gälla samma bestämmelser som för annan personal i kontingenten, vilket innebär att personalen skall förbinda sig att stå till förfogande för viss tid och genomföra utbildning och övningar i samma omfattning som kontingentens personal i övrigt.

Ur beredskapskåren avses särskilda kontingenter för insatser i katastrofall kunna organiseras vid behov. Beslut om disposition av personal ur beredskapskåren för detta ändamål bör enligt utredningen fattas av Kungl. Maj:t. Kontingenterna bör sättas upp sedan svenska myndigheter har fått begäran om biträde med personal i katastrofall utom landet. Kontingenterna förutses kunna variera i storlek och sammansättning i olika situationer. I vissa fall kan t. ex. erfordras insatser av enbart medicinsk personal och i denna situation utgör beredskapskårens läkare, sjuksköterskor m. fl. rekryteringsunderlaget.

Sedan en framställning om bistånd i katastrofall har inkommit till Sverige och beslut fattats om insättande av hjälpkontingent förutsätts det ankomma på utbildningsmyndigheten — i dess egenskap av huvudman för beredskapskåren — att rekrytera och organisera kontingenten i samråd med myndigheter, organisationer m. fl. För detta ändamål krävs enligt utredningen en närmare klassificering av de arbetsuppgifter för vilka personalinsatser kan komma att efterfrågas i katastrofall. Vidare behövs en klassificering av den utbildade personalen med hänsyn till dess förutsättningar att utföra uppgifterna. Med utgångspunkt främst i uppdelningen på linjer under katastrofutbildningens specialutbildning föreslås kårens personal tilldelas uppgifter och befattningar i katastrofsituationer.

Utredningen har även övervägt frågan om förrådshållning av materiel för beredskapskårens behov. Den har därvid funnit skäl som talar för en begränsad förrådshållning av sådan materiel som är särskilt viktig för hjälpinsatser i katastrofsituationer. Utredningen anser dock att denna fråga bör prövas i ett vidare sammanhang och föreslår att behovet av och förutsättningarna för förrådshållning av materiel utreds av utbildningsmyndigheten i samarbete med myndigheter, organisationer m. fl. Därvid bör man enligt utredningen göra en bedömning av det totala behovet i landet av sådan förrådshållning.

Ekonomisk ersättning och andra villkor vid anställning inom bilaterala eller multilaterala biståndsprojekt bestäms av vederbörande myndigheter och internationella organ. Personal som har genomgått bistånds- och katastrofutbildningen förutsätts bli anställd på samma villkor som annan personal. När personal som har genomgått denna utbildning anställs av enskilda organisationer bör detta enligt utredningen ske på villkor som överenskomms mellan den enskilde och vederbörande organisation. Anställning inom eller i anslutning till den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst

förutsätts ske på de villkor som nu gäller för personal i kontingenten, dvs. genom personliga kontrakt för viss tid.

Tjänstgöring inom särskild hjälpkontingent för insatser i katastroffall bör enligt utredningen vara frivillig och fordra den enskildes medgivande. Beslut om deltagande bör därför fattas av den enskilde i varje särskilt fall sedan huvudmannen för beredskapskåren har framställt begäran härom. Utredningen förutsätter att bestämmelser om ekonomisk ersättning m. m. vid sådan tjänstgöring utformas av huvudmannen för beredskapskåren med ledning av den praxis som tillämpas av myndigheter, organisationer m. fl.

Tillgodoräknande av tjänstgöring inom svenskt eller internationellt biståndsarbete m. m. som värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst

Utredningen anför att de som genomgår bistånds- och katastrofutbildningen inte automatiskt kommer att beredas anställning inom bilateralt eller multilateralt utvecklingssamarbete. I vilken utsträckning de kan komma att tas i anspråk för övriga ändamål anses inte kunna sägas i förväg. Enligt utredningen kan dock ett antal av dem som genomgår bistånds- och katastrofutbildningen relativt snart efter utbildningen komma att beredas anställning inom olika biståndsprojekt. Därvid uppkommer frågan om tjänstgöring inom de arbetsområden för vilka bistånds- och katastrofutbildningen är en förberedelse bör få tillgodoräknas som återstående del av den totala utbildningstiden.

Enligt utredningen bör tjänstgöring inom ramen för svenska biståndsinsatser kunna tillgodoräknas som återstående tjänstgöringstid enligt särskilda bestämmelser. Detsamma föreslås gälla tjänstgöring inom det multilaterala utvecklingssamarbetet. Anställning hos enskilda organisationer vars verksamhet i utvecklingsländer ligger inom ramen för de verksamhetsområden som har angetts i det föregående anses böra få tillgodoräknas på motsvarande sätt. Som förutsättning för att sådan anställning skall få tillgodoräknas bör dock enligt utredningen gälla att statsbidrag utgår till organisationens verksamhet.

Närmare bestämmelser om tillgodoräknande av tjänstgöring inom biståndsarbete m. m. föreslås fastställas av Kungl. Maj:t. Utredningen erinrar samtidigt om att dess förslag syftar till att bl. a. skapa en reservkår av personal för insatser inom SIDA:s verksamhetsområde. Bestämmelserna om tillgodoräknande av tid som är avsedd för fortsatt tjänstgöring anses därför böra utformas så att de utgör starkast möjliga stimulans för dem som har genomgått grundutbildningen att utföra insatser i utvecklingsländerna. Utredningen anför vidare att tillgodoräknande bör medges endast i fråga om faktisk tjänstgöringstid i utvecklingsländer. En minimitid för tjänstgöringen — förslagsvis två år — för att tillgodoräknande överhuvudtaget skall kunna komma i fråga föreslås fastställas.

Förslag från arbetsgrupp inom socialstyrelsen

Utredningen har inhämtat socialstyrelsens synpunkter på de frågor utredningsarbetet har avsett. Med anledning härav har socialstyrelsen utan eget ställningstagande överlämnat ett av en av styrelsen tillkallad arbetsgrupp utarbetat förslag till grundläggande utbildning av medicinsk personal — i första hand läkare — för tjänstgöring i utvecklingsländer. Arbetsgruppen föreslår att biståndsutbildning för läkare påbörjas efter läkarexamen och att utbildningen innefattar allmän orientering om utvecklingsländernas och biståndsarbetarnas situation (3 veckor), tropikmedicin (3 veckor), tropisk pediatrik, nutrition, förebyggande vård, public health, familjeplanering, katastrofmedicin (3 veckor) samt språkundervisning (3 veckor) och därefter adaptationsutbildning i det mottagande landet (1—2 månader). Utredningen anför att arbetsgruppens förslag står i god överensstämmelse med de förslag som utredningen har lagt fram. Den av arbetsgruppen föreslagna utbildningen för läkare kan enligt utredningen väl förenas såväl med utbildningsmål och utbildningsinnehåll i bistånds- och katastrofutbildningen som med den föreslagna utbildningsgången.

Den av utredningen föreslagna bistånds- och katastrofutbildningen förutsätts komma att genomgå av ett antal läkare och medicine studerande. Dessa bör enligt utredningen under den föreslagna specialutbildningen genomgå delar av den utbildning som har föreslagits av arbetsgruppen. Utbildningsplanerna bör utarbetas av socialstyrelsen i samråd med utbildningsmyndigheten. Den av arbetsgruppen föreslagna allmänorienteringen och språkundervisningen kommer enligt utredningen att ingå i den allmänna biståndsutbildningen. Även för sjuksköterskor som genomgår bistånds- och katastrofutbildningen föreslås motsvarande studier. Utredningen bedömer att ett genomförande av denna utbildning kommer att kräva utökade personella och ekonomiska resurser vid de sjukhus och utbildningsanstalter där undervisningen avses äga rum.

Utredningen tar inte ställning till frågan om den av arbetsgruppen föreslagna utbildningen bör genomföras även för andra läkare och sjuksköterskor än dem som har tagits ut till bistånds- och katastrofutbildningen. Denna fråga bör enligt utredningen avgöras av socialstyrelsen och SIDA m. fl. myndigheter. Utredningen konstaterar dock att de antalsberäkningar som har redovisats av arbetsgruppen — högst 25—50 per år — står i överensstämmelse med de förslag rörande utbildningskontingentens storlek som utredningen har lagt fram.

Utbildningsmyndigheten

Utredningen föreslår att en särskild nämnd, biståndsutbildningsnämnden, inrättas för att genomföra utbildningsverksamheten. Nämnden anses böra vara ett fristående organ under försvarsdepartementet.

Utredningen föreslår att i biståndsutbildningsnämnden ingår represen-

tanter för bl. a. SIDA, totalförsvarets myndigheter, enskilda hjälporganisationer och ungdomsorganisationerna.

Utbildningsmyndighetens lokalisering

Enligt utredningen bör all utbildning utom den inledande utbildningen och den del av katastrofutbildningen som genomförs av andra myndigheter genomföras vid en särskild utbildningsanläggning.

Vid sina överväganden rörande olika möjligheter till lokalisering av utbildningsverksamheten har utredningen funnit att vissa skäl talar för en lokalisering till storstockholmsområdet eller dess omedelbara närhet. Detta gäller bl. a. behovet av lärarpersonal och expertis samt kraven på samverkan med de statliga myndigheter som blir berörda av verksamheten. Utredningen anför dock att goda utbildningsbetingelser bör kunna skapas även på andra håll i landet. Utredningen som inte lämnar något konkret förslag i fråga om utbildningsmyndighetens lokalisering förordar att denna fråga avgörs med beaktande av strävandena till decentralisering och omlokalisering av statlig verksamhet.

Kostnader

Vid en utbildningskontingent på 100 personer beräknar utredningen de årliga förvaltningskostnaderna för utbildningsmyndigheten (exklusive lokal-kostnader) till 2,1 milj. kr. Kostnaderna för övningar och materiel uppskattas av utredningen till 250 000 kr. per år. Till detta kommer ökade utgifter för berörda myndigheter för att genomföra den egentliga katastrof-utbildningen och den del av specialutbildningen som inte genomförs av utbildningsmyndigheten. Investeringskostnaderna vid ett eventuellt uppförande av en utbildningsanläggning för 100 personer beräknas av utredningen till 2,5 milj. kr.

Ekonomiska förmåner under utbildningen

Utredningen föreslår att penningbidrag, utryckningsbidrag, fria ledighetsresor och övriga förmåner utgår efter samma grunder som under värnpliktsutbildning och vapenfri tjänst. Vidare föreslås en utbildningspremie efter avslutad grundutbildning. Premien bör motsvara den som utgår efter fullgjord grundutbildning till värnpliktigt underbefäl (gruppchef) vid krigsmakten.

Författningsfrågor

Utredningens förslag kräver vissa ändringar i värnpliktslagen och de författningar som reglerar förmånerna till värnpliktiga m. fl. Utredningen har lämnat förslag till ändring av 6 och 27 §§ värnpliktslagen.

Särskilt yttrande

I ett särskilt yttrande anför experten K.-E. Elmquist att det finns starka skäl för statsmakterna att pröva formerna för u-landstjänst som ett värnpliktsalternativ. De grundläggande krav som därvid bör ställas bör enligt Elmquist sammanfalla med de krav, som utredningen har stipulerat för antagning till bistånds- och katastrofutbildning, nämligen dokumenterad yrkeskunskap och personlig lämplighet. Elmquist anser att u-landstjänst som ett värnpliktsalternativ inte bör ses som en möjlighet endast för vapenfria tjänstepliktiga. Alla de yrkesgrupper som det finns ett behov av i olika organisationers biståndsarbete bör kunna komma i fråga.

Remissyttranden

Utgångspunkter

Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande. Flertalet remissinstanser tillstyrker helt eller delvis de framlagda förslagen, medan andra intar en helt avvisande hållning. En mellangrupp anser att utredningens förslag måste bearbetas eller kompletteras genom fortsatta utredningar, innan slutlig ställning tas till frågan om bistånds- och katastrofutbildning.

Bland dem som i allt väsentligt tillstyrker den föreslagna utbildningen återfinns *SR*, *Sveriges Socialdemokratiska ungdomsförbund* och *Riksförbundet Sveriges Lottakårer*. Dit hör även *SIDA* som anser att utbildningen kommer att leda till de uppställda målen. Sedan erfarenheter har vunnits av utbildningen bör enligt *SIDA* frågan om värnpliktstjänstgöring, vapenfri tjänst och biståndsutbildning ställas i ett större sammanhang. *SIDA* framhåller vidare vikten av att möjligheterna till ett nordiskt samarbete på biståndsutbildningens område beaktas. Denna synpunkt framförs även av *socialstyrelsen* som för övrigt i huvudsak begränsar sig till frågor som har särskild betydelse för den svenska biståndsverksamheten och katastrofberedskapen på hälso- och sjukvårdens område. Styrelsen hänvisar till sitt yttrande över en framställning från ett antal medicine studerande om att få fullgöra värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst genom biståndsarbete i utvecklingsländer. Därvid anförde styrelsen bl. a. att »en meningsfull tjänst som läkare kräver en god allmän yrkesskicklighet, dvs. efter legitimationen åtminstone en viss tids allmän tjänstgöring i bl. a. kirurgi och medicin samt vissa kunskaper i tropisk medicin motsvarande de verksamhetsområden inom vilka tjänstgöringen beräknas kunna fullgöras». Om en sådan tjänstgöring kommer till stånd borde den prövas som ett komplement till utbildningsplikt i Sverige och i första hand ske i anslutning till redan etablerad svensk biståndsverksamhet där goda erfarenheter av svenska insatser på hälso- och sjukvårdens område redan har kunnat inhämtas. Styrelsen anser att bistånds- och katastrofutbildning/tjänstgöring för lämpliga värnpliktiga,

vapenfria tjänstepliktiga och t. ex. kvinnor bör genomföras och utvecklas i relation till vårt lands resurser och biståndsinsatser i övrigt.

Universitetskanslersämbetet finner den föreslagna utbildningen värdefull inte minst med hänsyn till att den kan skapa ett bredare rekryteringsunderlag bl. a. för SIDA:s behov. I åtskilliga av de yttranden som har inkommit till ämbetet anförs dock att utbildningstiden bör kunna beskäras och att en del av utbildningen bör kunna fullgöras i utvecklingsländer. Så t. ex. anför *utbildningsnämnden vid medicinska fakulteten vid universitetet i Uppsala* att principen om att värnpliktstid skall kunna utnyttjas för biståndsarbete i utvecklingsländer bör lagfästas och att utredningens förslag inte bör läggas till grund för beslut. *Utbildningsnämnderna vid de filosofiska fakulteterna vid universitetet i Göteborg* samt *utbildningsnämnden vid handelshögskolan i Göteborg* ställer sig positiva till den av utredningen föreslagna utbildningen men lämnar vissa smärre förslag till ändringar.

LO anser att insatser i internationellt utvecklingssamarbete är ett betydelsefullt stöd för Sveriges alliansfria utrikespolitik. *LO* anser att det föreliggande förslaget till bistånds- och katastrofutbildning är det f. n. viktigaste ledet i strävandena att förbättra rekryteringsunderlaget för utvecklingssamarbetet och ge värnpliktiga med speciell intresseinriktning ett alternativ. Man bör dock enligt *LO*:s mening inte släppa tanken på att vid sidan härav möjliggöra direkta insatser i utvecklingssamarbetet för dem — tills vidare ett fåtal — som redan har eller inom en begränsad tid kan beräknas få tillräckliga yrkeskunskaper, språkkunskaper och allmän erfarenhet för att utan utbildning eller med en kortare sådan göra värdefulla insatser i utvecklingssamarbetet. Med den stigande utbildningsstandarden och den ökande internationaliseringen av utbildningsväsendet kan ett växande antal ungdomar beräknas förvärva erforderliga kvalifikationer före värnpliktsåldern eller inom ramen för ett rimligt uppskov med värnpliktstjänstgöringen. Denna fråga bör enligt *LO* ytterligare utredas.

TCO framhåller att många ungdomar har en gedigen grundutbildning och därtill en kvalificerad yrkesutbildning eller åtminstone har påbörjat en sådan. En allmän kurs rörande förhållandena i utvecklingsländerna och en kurs inom det egna yrkesområdet med inriktning på biståndsarbete borde enligt *TCO* göra många väl lämpade för insatser inom utvecklingssamarbetet. Frågan om sådan utbildning och följande tjänstgöring bör tillgodoräknas som fullgjord värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst bör enligt *TCO* prövas i positiv anda.

Vapenfrinämnden anför att om den föreslagna utbildningen står öppen även för andra värnpliktiga än vapenfria tjänstepliktiga kan ett skäl för att söka vapenfri tjänst bortfalla för åtskilliga värnpliktiga som inte har sådan inställning till vapenbruk att de kan beviljas vapenfri tjänst.

Flera remissinstanser tar upp frågan om biståndsarbete som ett alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst. *SACO* anser t. ex. att utred-

ningen har tolkat sina direktiv alltför snävt och helt bortsett från den växande opinion hos grupper och enskilda som under senare år har fört fram krav om fullgörande av värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst som biståndsarbete i utvecklingsländerna. SACO instämmer i det särskilda yttrandet av experten Elmqvist. Arbete i utvecklingsländerna anses böra ses som en viktig och önskvärd del av den föreslagna utbildningen. Läkartjänstgöring i katastrofsituationer och under primitiva förhållanden har enligt SACO ett klart utbildningsvärde för krigstjänstgöring. Grundläggande utbildning i det egna landet och därpå följande tjänstgöring i utvecklingsländer bör därför tillsammans bedömas som ett lämpligt utbildningsalternativ för krigsplacering inom totalförsvaret och anses förenligt med värnpliktsystemet. SACO betonar att denna syn på biståndsarbete i utvecklingsländer inte får uppfattas som ett erkännande av att värnpliktstiden kan användas för varje form av civil tjänstgöring för att tillgodose fredsbehov i samhället, t. ex. för att täcka läkarbristen inom vissa områden i vårt land. SACO avstyrker utredningens förslag att hela grundutbildningen förläggs till Sverige och förordar att en för biståndsarbete målinriktad utbildning skapas inom ramen för SIDA:s utbildningsverksamhet. Utbildningen bör differentieras med hänsyn till olika yrkeskategorier. Utbildning och påföljande tjänstgöring under sammanlagt tre år föreslås få tillgodoräknas som fullgjord värnpliktstjänstgöring. Med krav på tjänstgöring i utvecklingsländer under tre år jämte dokumenterad yrkeskunnighet och personlig lämplighet bedöms försvarets personalbortfall bli överkomligt.

Svenska Missionsrådet anser att frågan om fullgörande av värnplikts-tjänstgöring och vapenfri tjänst för vissa värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga genom biståndsarbete i utvecklingsländerna inte har prövats tillräckligt av utredningen och att utredningens avvisande av en sådan lösning inte är tillräckligt underbyggt. Bl. a. anför rådet att det torde finnas många värnpliktiga som har fått uppskov med värnpliktsutbildning för att först avsluta civil utbildning och som sålunda skulle fylla kraven på yrkesutbildning. Det är enligt rådet inte heller utrett varför rekryteringsåldern inom SIDA är så hög och man har därför skäl att anta att denna mer beror på hänsyn till vederbörandes civila karriär i Sverige än på de krav som ställs av mottagarlandet eller av SIDA. *Svenska Kyrkans Missionsstyrelse* delar Missionsrådets uppfattning och konstaterar i övrigt att den från SIDA framförda tanken på upprättandet av en reservkår för biståndstjänstgöring har tagits med i direktiven för utredningens arbete och spelat en väsentlig roll för det förslag som utredningen har lagt fram. Om en sådan reservkår får en lämplig omfattning och en riktig utbildning, anses den utan tvivel kunna förenkla rekryteringen av biståndspersonal och ge betydande tidsvinster i själva rekryteringsproceduren för både statliga biståndsorgan och enskilda organisationer.

Folkpartiets ungdomsförbund föreslår en förutsättningslös utredning om

möjligheterna att skapa ett svenskt system för biståndsarbete som alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst. Ett sådant system skulle enligt förbundet innebära en brytning med principen om att varje lämplig svensk man skall genomgå utbildning för att därefter tilldelas en uppgift inom totalförsvaret. *Centerns ungdomsförbund* beklagar att de direktiv som utredningen haft att arbeta efter har varit så snäva att de inte möjliggjort en prövning av biståndsarbete som alternativ till värnplikten. Förbundet anför att de som tas i anspråk för biståndsarbete bör vara insatta i de mottagande ländernas förhållanden och ha kunskaper inom de arbetsområden inom vilka insatser blir aktuella. Förbundet framhåller att det bland ungdomen idag råder en stor medvetenhet i internationella frågor. Det bedöms möjligt att uppskjuta värnpliktstjänstgöringen till dess den enskilde har skaffat sig lämplig yrkesutbildning. Utredningens förslag förlorar enligt förbundet mycket av sin betydelse genom att utredningen inte föreslår att genomgången utbildning skall medföra tjänstgöring i utvecklingsländer. Förbundet anser att frågan om ett system med biståndsarbete som alternativ till värnplikten bör tas upp till allvarlig prövning. *Veterinärstyrelsen* understryker däremot utredningens uppfattning att ett utnyttjande av värnpliktsutbildningen och den vapenfria tjänsten för direkta insatser i utvecklings-samarbetet inte kan väntas ge ökad tillgång på lämplig personal och framhåller att flera mottagare av utvecklingsbistånd med hänsyn till egen värnpliktslagstiftning inte är beredda att ta emot biståndsarbetare som är s. k. vapenvägrare.

Även andra remissinstanser avvisar av olika skäl biståndsarbete som ett alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst. Dit hör *överbefälhavaren* som anser att utredningens förslag måste bearbetas för att tillgodose rimliga krav på såväl militär grundutbildning som bistånds- och katastrofutbildning. Uttagning och utbildning samt tjänstgöring inom katastrof- och biståndsverksamhet bör enligt överbefälhavaren grundas på frivilligt åtagande och i princip ske utan ianspråktagande av resurser som är avsedda för landets militära försvar. Den föreslagna direktrekryteringen till främst civilt försvaret finner överbefälhavaren vara principiellt olämplig. Om en väg öppnas för att tillgodose civila totalförsvarsmyndigheters personalbehov med värnpliktiga anses detta på sikt kunna innebära allvarliga konsekvenser för krigsmakten. Med utgångspunkt häri skisserar överbefälhavaren ett alternativt förslag som redovisas i det följande. En utbildningsgång som överensstämmer med överbefälhavarens alternativ redovisas av *värnpliktsverket* som anför att rekrytering till biståndsverksamhet utan anlitan av värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst bör vara tillfyllest. En sådan lösning skulle enligt värnpliktsverket medge bl. a. större handlingsfrihet i fråga om antalet utbildade och en smidigare anpassning av utbildningen till vad som är lämpligast för olika kategorier.

1966 års värnpliktkommitté konstaterar att man i ett antal länder har infört bestämmelser som medför rätt till befrielse från värnpliktstjänst-

göring för fullgörande av biståndsarbete. Kommittén finner inte sådana åtgärder realistiska i vårt land. Biståndsverksamheten bör enligt kommittén stödjas och främjas på ett sådant sätt att medborgarna utan hinder härav kan delta i totalförsvaret i händelse av krig.

Försvarets sjukvårdsstyrelse påpekar att förutsättningarna för en meningsfull medicinsk insats i utvecklingsländerna är genomgången fullständig läkarutbildning med viss efterföljande klinisk meritering, vilket innebär att vederbörande läkare vid tiden för den föreslagna utbildningen kommer att ha uppnått en ålder av genomsnittligt över 28 år. En stor del av de medicine studerande som vid värnpliktsålderns början har varit starkt entusiastiska för u-landsarbete kan enligt styrelsen förutsättas ha en något förändrad syn på eget engagemang vid den tidpunkt då sådant arbete kommer att bli aktuellt. Styrelsen föreslår därför att värnpliktiga läkare liksom hittills genomgår grundutbildning i vanlig ordning. Om vederbörande efter uppnådd läkarexamen är intresserad av biståndsarbete i utvecklingsländer föreslås han efter framställning kunna få sådant arbete tillgodoräknat som värnpliktstjänstgöring.

Svenska Röda Korset anser att Sveriges förpliktelser i fråga om internationellt biståndssamarbete och en förbättrad katastrofhjälp gör det nödvändigt att skapa ökade personella resurser såväl i kvantitativt som kvalitativt hänseende, vilket kräver en intensifierad rekrytering och en förbättrad utbildning. Grund för rekrytering och utbildning bör vara behovet i de mottagande länderna. Biståndssamarbetets inriktning på vissa mottagarländer och långsiktigheten i arbetet anses medföra att behovet av biståndspersonal kan förutses även på lång sikt. När det gäller katastrofhjälp kan dock behoven inte förutses på samma sätt. Vissa typer av naturkatastrofer anses emellertid vara vanligare förekommande än andra och förberedelser avseende rekrytering och utbildning av hjälppersonal bör därför kunna ske i dylika fall. Kraven på expertis och specialutbildad personal ökar enligt Röda Korset såväl för biståndssamarbete som för katastrofhjälp. Rekryteringsbasen bör således inte begränsas eftersom de samlade svenska resurserna knappast är tillräckliga för att i framtiden rekrytera erforderlig personal. Mot denna bakgrund finner Röda Korset det tveksamt om rekrytering och utbildning för dessa ändamål bör kopplas samman med värnpliktsystemet.

Rädda Barnens Riksförbund anser att personal i 20-årsåldern endast undantagsvis fyller de yrkesmässiga krav som ställs på biståndsarbetare. Vid vissa katastrofinsatser anses dock även personal utan egentlig yrkesutbildning kunna komma i fråga men behovet av arbetskraft bör enligt förbundet i princip tillgodoses på platsen.

Enligt *SAF* bör biståndsarbetaren ha särskilda kvalifikationer av ett slag som en 20-åring sällan har. Även efter en relativt lång förberedelse tid bedöms 20-åringens insats knappast bli mer än praktikantens. Uppgiften att ta hand om praktikanterna skulle enligt *SAF* komma att vila på utveck-

lingsländerna och det anses osannolikt att de i någon större omfattning skulle kunna och vilja åta sig denna uppgift, hur värdefullt detta än skulle vara för utvecklingen på längre sikt. SAF instämmer därför i utredningens uppfattning att biståndsarbete inte bör ersätta värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst. SAF konstaterar vidare att utbildning för biståndsarbete redan bedrivs i Sverige och kan byggas ut och differentieras efter växlande behov. Förslaget om en särskild utbildning uppges basera sig på vissa värnpliktigas och vapenfria tjänstepliktigas önskemål men tillgodoser enligt SAF inte vederbörandes önskemål att snabbt komma ut i arbete på fältet. Vidare bedöms kraven på speciella yrkeskunskaper, erfarenhet och personlig mögnad hos biståndsarbetaren komma att öka, vilket gör det önskvärt att rekryteringsbasen blir så bred som möjligt. Så anses inte bli fallet om de som genomgår den föreslagna bistånds- och katastrofutbildningen prioriteras vid antagning av biståndsarbetare. Om bara ett fåtal antas är utbildningen enligt SAF i hög grad förfelad. SAF anför vidare att det även är av intresse hur de föreslagna åtgärderna ter sig i relation till vad som görs för att tillgodose personliga önskemål hos den stora majoriteten av värnpliktiga. Det anses knappast rimligt att staten anordnar en dyrbar utbildning för en mindre grupp men för den helt dominerande majoriteten endast i mycket ringa omfattning tillgodoser personliga önskemål. SAF avstyrker därför utredningens förslag.

Moderata ungdomsförbundet anser att utredningens förslag inte bör läggas till grund för proposition eller annan Kungl. Maj:ts åtgärd. Förbundet anför att värnpliktslagen är en tvångslagstiftning som har kommit till i syfte att till samhällets förfogande ställa de personalresurser som behövs för att bygga upp ett svenskt försvar. Förbundet anser att utbildning och tjänstgöring enligt värnpliktslagen direkt och huvudsakligen skall komma totalförsvaret tillgodo. Vapenfrilagstiftningen anges utgå från samma huvudprincip. Enligt förbundet är det orimligt att — trots uttagning grundad på frivillig ansökan — med stöd av en tvångslag utnyttja svenska värnpliktiga för utbildning och tjänstgöring vars direkta och huvudsakliga syfte är ett annat än att tjäna totalförsvaret.

Utbildningens ändamål

De av utredningen redovisade ändamålen med utbildningen tillstyrks eller lämnas utan erinran av huvuddelen av remissinstanserna.

Utbildningstider och utbildningens innehåll

SIDA ansluter sig till utredningens förslag till utbildningstider och disposition av utbildningen i tre huvudavsnitt och har inte några invändningar mot proportionerna mellan dessa. Så länge internationaliseringen av det svenska utbildningsväsendet inte har nått längre än vad som f. n. är fallet,

krävs enligt SIDA omfattande förberedelser för den blivande bistånds- och katastrofpersonalen utöver den grundläggande yrkesutbildningen som i de flesta fall är inriktad på den svenska arbetsmarknadens behov. Den prioritering av språkutbildningen som utredningen har gjort är enligt SIDA erfarenhetsmässigt välmotiverad. Trots att kunskaper i främmande språk, särskilt engelska, har blivit mer utbredda i Sverige än förr anses det uppenbart att det för biståndsarbete i regel krävs mer omfattande färdigheter än det allmänna skolväsendet kan ge. Biståndsarbetaren väntas enligt SIDA behärska det främmande arbetsspråket i stort sett lika väl som sitt modersmål. Idag uppges det vara endast en mindre del av de i Sverige rekryterade biståndsarbetarna som vid tjänstgöringstidens början uppfyller detta villkor. SIDA förordar att språkundervisningen får minst det antal undervisningstimmar som utredningen har föreslagit. SIDA ifrågasätter dock om man, som utredningen har föreslagit, bör meddela undervisning i två språk till samtliga deltagare oberoende av förkunskaper. Om målet för utbildningen skall nås anses det väsentligt att man kräver mycket goda förkunskaper i A-språket (engelska, franska, spanska) som en förutsättning för att samtidigt få läsa ett B-språk. Alla deltagare skulle således inte komma i fråga för undervisning i ett B-språk. SIDA föreslår även en ändrad målformulering för undervisningen i B-språk och anför att man bör undvika att undervisa i två eller flera språk samtidigt. De deltagare som läser såväl A- som B-språk föreslås studera dessa vid skilda tider under den allmänna biståndsutbildningen. I övrigt bör man enligt SIDA eftersträva att blockvis varva språkutbildningen och den övriga allmänna biståndsutbildningen. I fråga om utbildningens innehåll anför SIDA vidare att avsnittet samhällskunskap under den allmänna biståndsutbildningen så långt möjligt bör integreras med avsnittet u-landskunskap, biståndsarbete och katastrofhjälp. Även avsnittet studieteknik, kunskapsöverföring och arbetsledning anses böra ingå som en integrerande del av undervisningen i detta avsnitt. Det är enligt SIDA olämpligt att skilja innehåll och metod alltför strängt åt.

Svenska Röda Korset anser att utbildningstidens längd är lämplig men anför att frågan om särskild språkutbildning vid sidan av vad som meddelas inom det allmänna skolväsendet bör utredas ytterligare. I fråga om utbildningen i u-landskunskap, biståndsarbete och katastrofhjälp bedöms det bli svårt att finna kompetent lärarpersonal för de kvalificerade uppgifter som här förutses. Även i fråga om delar av katastrofutbildningen anses anskaffandet av lärarpersonal erbjuda svårigheter.

Svenska Landstingsförbundet instämmer i utredningens uppfattning om nödvändigheten av en förhållandevis lång tjänstgöringstid men ifrågasätter lämpligheten av att anslå 450 dagar enbart för grundutbildning i Sverige. *Folkpartiets ungdomsförbund* anser däremot att den långa utbildningstiden knappast är motiverad och *Centerns ungdomsförbund* hävdar att utbildningstiden är oproportionerligt fördelad. Den del av den totala utbildningstiden som kommer i fråga för tillgodoräknande av tjänstgöring inom svenskt

eller internationellt biståndsarbete m. m. är enligt förbundet för kort.

Civildéforsvarsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att den inledande utbildningen för vapenfria tjänstepliktiga i första hand genomförs vid civilförsvaret. Styrelsen biträder även förslaget att den egentliga katastrofutbildningen genomförs i civilförvarsstyrelsens regi och föreslår att den anordnas vid civilförvarsskolor varvid en resursökning, främst i fråga om lärarpersonal och förläggningstrymmen, blir nödvändig. I anslutning här till anför styrelsen att många skäl talar för att den föreslagna inledande utbildningen för vapenfria tjänstepliktiga läggs som sista utbildningsdel under grundutbildningen. Även *arbetsmarknadsstyrelsen* anser att det bör övervägas att senarelägga denna utbildningsdel som enligt styrelsens mening helt bör förläggas till civilförsvaret. Arbetsmarknadsstyrelsen ifrågasätter vidare om det inte är möjligt att göra en uppdelning av den totala utbildningen på tre perioder åtskilda av civil utbildning och yrkesarbete.

Socialstyrelsen anser sig inte kunna tillstyrka utredningens förslag i fråga om utbildningstider och utbildningens innehåll. Dessa frågor bör enligt styrelsen prövas på nytt varvid utgångspunkten bör vara att tjänstgöringstiden till så stor del som möjligt skall kunna fullgöras genom biståndsarbete i utvecklingsländer. Utredningens förslag till utbildningstider kan enligt styrelsen verka rekryteringshämmande och motverka syftet med införande av utbildningen. Vissa yrkeskategorier besitter enligt styrelsen redan rätt goda kunskaper eller har i sin tjänstgöring inte samma behov av kunskaper i några av de ämnen som har föreslagits ingå i grundutbildningen. Denna anses böra begränsas till vad som bedöms oundgängligen nödvändigt för att den enskilde skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter i det mottagande landet. Grundutbildningen bör därför differentieras i fråga om innehåll och omfattning med hänsyn till olika yrkesgruppers kunskapsnivå och avsedda uppgifter. Yrkesgrupper med lång civil utbildning har enligt styrelsen större möjligheter att fullgöra biståndsarbete utan en längre förberedande utbildning. Utredningens förslag om att anstånd med yrkesutbildning inte bör beviljas efter 26 års ålder bör enligt styrelsen inte tillämpas generellt eftersom yrkesutbildningen för vissa grupper inte är avslutad vid denna tidpunkt. Även *universitetskanslersämbetet* anser att man bör pröva möjligheten att förlägga en del av utbildningen till utvecklingsländer.

Överbefälhavaren biträder inte utredningens förslag i fråga om utbildningens omfattning och innehåll samt den valda tidsramen för grundutbildningen. Bl. a. anför överbefälhavaren att direktivens prioritering av katastrofutbildning inte återspeglas i utredningens förslag som i stället lägger tyngdpunkten på biståndsutbildning. 90 dagars grundutbildning för värnpliktiga anses vidare inte kunna godtas. I det av överbefälhavaren skisserade alternativet genomgår de som har tagits ut till bistånds- och katastrofutbildning först militär grundutbildning i 255 dagar (kategori G) varefter följer bistånds- och katastrofutbildning i 235 dagar. Till detta kommer repetitionsutbildning enligt vad som nu gäller för kategori G. Den samman-

lagda tjänstgöringstiden kommer således att uppgå till ca 590 dagar. I överbefälhavarens alternativ är den allmänna biståndsutbildningen minskad med 420 timmar. Minskningen drabbar i första hand språkutbildningen. Katastrofutbildningen minskar med 290 timmar varvid specialutbildningen helt utgår.

Vad utredningen har föreslagit i fråga om fortsatt tjänstgöring och krigsplacering har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av huvuddelen av remissinstanserna. *Civilförvarsstyrelsen* tillstyrker förslaget att de som har genomgått bistånds- och katastrofutbildningen normalt bör krigsplaceras som befäl eller manskap inom civilförsvarets undsättningskårer men förutsätter att krigsplacering kan ske även inom civilförsvaret i övrigt. *Arbetsmarknadsstyrelsen* förutsätter att samtliga berörda vapenfria tjänstepliktiga såvitt möjligt krigsplaceras inom civilförsvaret.

Utbildningskontingentens storlek

Utredningens förslag angående utbildningskontingentens storlek tillstyrks eller lämnas utan erinran av huvuddelen av remissinstanserna. Några remissinstanser anser emellertid att den föreslagna kontingenten är för liten.

SIDA förutser en successiv ökning av rekryteringen för insatser i utvecklingssamarbetet. Rekryteringsunderlaget i det svenska samhället bör därför breddas. En höjning av det föreslagna antalet deltagare i utbildningen kommer enligt *SIDA* att aktualiseras i framtiden om många av de utbildade visar sig motsvara de krav som uppställs för biståndsarbete.

Socialstyrelsen anser att den föreslagna utbildningskontingenten är för liten. Det är enligt styrelsen angeläget att förutsättningar skapas för en väsentligt större utbildningskontingent som bättre svarar mot den av statsmakterna planerade ökningen av biståndsverksamheten. Utvecklingsländernas efterfrågan på personal för kontinuerlig biståndsverksamhet och för hjälpinsatser vid akuta katastrofsituationer kommer enligt styrelsen sannolikt att stiga i takt med vår utökade kapacitet. Även *Svenska Landstingsförbundet* och *Sveriges Socialdemokratiska ungdomsförbund* anser att kontingenten är för liten. Om utbildningsverksamheten skall ge önskat resultat erfordras enligt ungdomsförbundet en bred rekrytering av personal med olika praktiska och teoretiska kunskaper.

SACO anser att en betydande diskrepans föreligger mellan utbildningskontingentens storlek och dess avsedda funktioner. En kortare utbildning för fler individer i direkt anknytning till yrkesutövningen är enligt *SACO* ett bättre alternativ.

LO anser att man inte redan nu bör ta ställning till utbildningskontingentens storlek efter ett eller några försöksår. Planeringen för utbildningen bör enligt *LO* vara relativt flexibel.

Kompetenskrav och uttagning

SIDA hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag att kvinnor skall beredas tillfälle att genomgå den föreslagna utbildningen. Möjligheten att därigenom kunna anta makar eller samlevande par till utbildningen bör särskilt uppmärksammas. SIDA förutsätter därvid att båda makarna visar sig svara mot uttagningskraven. De kompetenskrav som utredningen har ställt upp finner SIDA vara välmotiverade. Vid antagningen bör man enligt SIDA inte endast uppmärksamma dagsläget i fråga om rekryteringsbehovet yrkesgruppvis utan om möjligt också ta hänsyn till prognoser för tio-femton år framåt. *Utbildningsnämnderna vid de filosofiska fakulteterna vid universitetet i Göteborg och utbildningsnämnden vid handelshögskolan i Göteborg* understryker vikten av att de enda urvalskriterierna bör vara den enskildes förutsättningar, lämplighet och intresse.

Svenska Röda Korset anser att större vikt än vad som framgår av utredningens förslag måste fästas vid den fysiska och psykiska uthålligheten. Röda Korset framhåller vidare — med avseende på de vapenfria tjänstepliktiga — att den enskildes inställning är ett otillräckligt underlag för urval. De värderingar på vilka vissa vapenfria tjänstepliktiga grundar sin uppfattning kan enligt Röda Korset förstås och uppskattas i Sverige medan det är tveksamt om så är fallet i de flesta u-länder. Närmare erfarenheter om denna speciella rekryteringsgrupps förutsättningar att delta i biståndsarbete bör därför om möjligt anskaffas.

Veterinärstyrelsen ifrågasätter om inte viss kvotering vid uttagningen kan vara befogad. Vid ett större antal sökande anses det individuella urvalet kunna erbjuda svårigheter. Med hänsyn till att den utbildade personalen någorlunda hör motsvara efterfrågan finner styrelsen vidare en viss kvotering med avseende på yrkesinriktning vara motiverad.

I fråga om uttagningsförfarandet understryker *värnpliktsverket* att den föreslagna biståndsutbildningsnämnden bör ha till uppgift att besluta om bifall eller avslag på ansökan om tillträde till bistånds- och katastrofutbildningen. Därigenom blir förfarandet likartat för alla kategorier som kan komma att ansöka om tillträde. Uttagning (ändrad uttagning) med stöd av värnpliktslagen för därav berörda förutsätts därefter verkställas av vederbörande myndighet. *Värnpliktsnämnden* anser att besvär över biståndsutbildningsnämndens beslut att avslå framställning om tillträde till utbildningen — om inte besvärsrätten uttryckligen avskärs — bör anföras hos Kungl. Maj:t. Nämnden anser vidare att utredningens förslag i fråga om anstånd för yrkesutbildning inte är att betrakta som anstånd i värnpliktsförfattningarnas mening. I fråga om anstånd i denna mening anses samma regler böra gälla som för anstånd med värnpliktsutbildning eller vapenfri tjänst. Anstånd med militär grundutbildning kan vidare enligt nämnden i vissa fall bli aktuellt för den som vill komplettera civil utbildning innan

ansökan inges om tillträde till bistånds- och katastrofutbildning. Sådan prövning bör enligt nämnden vara restriktiv.

Beredskapskåren för biståndsinsatser

Försvarets rationaliseringsinstitut finner skäl tala för att en särskild — ständigt insatsberedd — beredskapskontingent organiseras. Kontingenten bör enligt institutet ha sådan storlek och sammansättning att den kan utgöra urvalsbas för efter situationens krav avpassade katastrofenheter. Härvid anses de principer som gäller för beredskapsstyrkorna för FN-tjänst kunna tillämpas. Med en sådan beredskapskontingent bedöms krav på snabba hjälpinsatser kunna tillgodoses. Vidare anses möjligheterna för Kungl. Maj:t att på ett tillfredsställande sätt överblicka disponibla resurser vid överväganden om katastrofinsatser förbättras samtidigt som den för planering och rekrytering ansvariga myndighetens arbete väsentligt underlättas. För att personalbehovet skall kunna tillgodoses kan det enligt institutet eventuellt bli nödvändigt att i samband med uttagningen låta de sökande teckna förbindelse med förpliktelse att under viss tid efter genomgången utbildning stå till förfogande för katastrofinsatser av viss tidslängd. Även *överbefälhavaren* ifrågasätter om inte den utbildade personalen genom kontrakt bör bindas att stå till förfogande under viss tid, förslagsvis fem år. På detta sätt skulle man säkerställa såväl behovet av utbildad personal som den enskildes möjligheter att avsäga sig tjänsten om denna av olika skäl inte kan fullgöras.

LO finner förslaget om att inrätta en beredskapskår för biståndsinsatser värdefullt. Kåren bör dock enligt *LO* även kunna omfatta andra än dem som har genomgått utbildningen, t. ex. deltagarna i *SIDA:s* fredskår. Den föreslagna åldersgränsen finner *LO* mindre välbetänkt eftersom ett stort antal experter har gjort en utomordentlig insats i utvecklingssamarbetet vid högre ålder än 47 år. *LO* ifrågasätter vidare om inte medlemskap i kåren borde vara förknippat med vissa ekonomiska förmåner som f. n. gäller för t. ex. reservofficersanställning. Även *SIDA* anser att personer över 47 års ålder kan vara intressanta ur rekryteringssynpunkt. Vad som gör personal från industriländer värdefull för utvecklingsländerna är enligt *SIDA* den gedigna yrkeserfarenhet som personalen representerar. *SIDA* anför vidare att personalen i kåren bör genomgå regelbundna läkarkontroller, förslagsvis vart tredje år. Godkända sådana kontroller föreslås vara ett villkor för att stå kvar i kåren.

Tillgodoräknande av tjänstgöring inom svenskt eller internationellt biståndsarbete m. m. som värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst

1966 års värnpliktskommitté ansluter sig till utredningens grundprincip att här ifrågavarande värnpliktiga under hela värnpliktstiden skall vara

disponibla och redo att i krig genomföra uppgifter inom totalförsvaret och finner det därför uteslutet att något tillgodoräknande kommer till stånd som skulle begränsa möjligheterna att vidmakthålla den enskildes förmåga att genomföra de uppgifter som åläggs honom i krig.

Överbefälhavaren anser sig inte kunna godta att repetitionsutbildning får tillgodoräknas utöver vad som gäller för personal i FN-tjänst. Inte heller bör enligt överbefälhavaren tid för repetitionsutbildning tas i anspråk för förberedelser för bistånds- eller katastrofinsatser. *Värnpliktsverket* avstyrker bestämt tillgodoräknande av tjänstgöring i utvecklingsland på annat sätt än att repetitionsutbildning som infaller under tiden för tjänstgöringen bör kunna avräknas.

Civildförsvarsstyrelsen delar utredningens syn på villkoren för tillgodoräknande av tjänstgöring i biståndsarbete som värnplikt eller vapenfri tjänst. Sådan tjänstgöring anses kunna innebära en för civilförsvartjänstgöringen värdefull erfarenhet. Styrelsen anför dock att civilförsvarets krigsplacerade personal måste övas i sina civilförsvarsenheter under åtminstone så lång tid som f. n. gäller för civilförsvarspliktiga i övrigt, nämligen högst 60 timmar under en treårsperiod. Styrelsen föreslår att denna skyldighet åläggs även de som faktiskt har tjänstgjort i biståndsarbete och som — om utredningens förslag följs — skulle få denna tjänstgöring tillgodoräknad som tjänstgöringstid.

Försvarets rationaliseringsinstitut anför att det i de fall då de aktiva insatserna i biståndsverksamheten är av sådan omfattning och längd att de kan betraktas som kontinuerlig yrkesverksamhet borde kunna övervägas att — i likhet med vad som gäller för yrkessjömän — militär utbildning i fred inte behöver fullgöras efter 28 års ålder. Enligt institutet kan det anses rimligt att viss militär utbildning i kombination med aktiv biståndsverksamhet av relativt betydande omfattning kan få tillgodoräknas som fullgjord grundutbildning. En tänkbar sådan kombination är enligt institutet minst 90 dagar allmänmilitär utbildning samt minst två års tjänstgöring i utvecklingsländer. Repetitionstjänstgöringsskyldigheten skall därvid kvarstå.

Veterinärstyrelsen anser att återstående tjänstgöring för veterinärernas del bör kunna fullgöras genom utbildningstjänstgöring i veterinär befattning inom landet på samma sätt som f. n. i viss omfattning sker för värnpliktiga veterinärers facktjänstgöring eller genom tjänstgöring i utvecklingsland som »junior expert» inom viss föreskriven tid efter genomgången andra utbildningsdel.

Socialstyrelsen anser att utredningens förslag om tillgodoräknande av tjänstgöring inom svenskt eller internationellt biståndsarbete m. m. som värnplikt eller vapenfri tjänst med hänsyn till den korta tid som föreslås få tillgodoräknas är en allvarlig nackdel som kan äventyra en tillfredsställande rekrytering och därmed uppbyggandet av en stark bistånds- och katastrof — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 162*

strofberedskap. Styrelsen instämmer i experten Elmqvists yttrande att det finns starka skäl för statsmakterna att noggrant pröva formerna för biståndsarbete som ett alternativ till värnplikt. Styrelsen anför vidare att det inom ramen för gällande lagstiftning borde vara möjligt att på vissa villkor tillämpa ett uppskovsförfarande beträffande värnpliktens och den vapenfria tjänstens fullgörande i fredstid, vilket skulle innebära att viss del av den fastställda utbildnings- och tjänstgöringstiden inte tas ut för sitt primära ändamål. Liknande synpunkter anförts i flera av de yttranden som har överlämnats av universitetskanslersämbetet.

Förelag från arbetsgrupp tillkallad av socialstyrelsen

Utredningens ställningstagande till förslagen från den av socialstyrelsen tillkallade arbetsgruppen biträds i allt väsentligt av *socialstyrelsen* som dock understryker att de av arbetsgruppen föreslagna kurstiderna under utbildningen i Sverige bör betraktas som minimitider som eventuellt kan behöva förlängas. I anslutning härtill vidareutvecklar styrelsen några av de synpunkter den anför med anledning av utredningens förslag och anför sammanfattningsvis att biståndstjänst bör ses som en kombinerad utbildning och tjänstgöring och kunna motsvara värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst. Så bör ske även om tjänstgöringen omfattar kortare tid än två år. Vidare anför styrelsen att utbildning och tjänstgöring så långt möjligt bör ske gemensamt för läkare samt sjuksköterskor och sjukskötare och i hudsak följa arbetsgruppens förslag.

SIDA ansluter sig till utredningens konstaterande att den av arbetsgruppen föreslagna utbildningen av läkare kan passas in i den av utredningen föreslagna utbildningen. *SACO* tillstyrker i princip den utbildningsplan som arbetsgruppen har presenterat. Detta är fallet även i flera av de yttranden som har överlämnats av universitetskanslersämbetet.

TCO anser att en gemensam utbildning bör anordnas för läkare, sjuksköterskor och sjukskötare samt laboratorieassistenter på grundval av det förslag som arbetsgruppen inom socialstyrelsen har lagt fram. *TCO* delar inte utredningens uppfattning att utbildningen för sjuksköterskor och sjukskötare bör läggas upp på ett mera praktiskt plan utan anser att den i stort bör stämma överens med läkarnas utbildning.

Svenska Röda Korset anser att det inte finns några skäl att betrakta läkare som en särskild rekryteringsgrupp eller att ha en särskild organisation för rekrytering och utbildning av läkare.

Utbildningsmyndighetens organisation m. m.

Överbefälhavaren ställer sig tveksam till utredningens förslag om en särskild utbildningsanstalt för en utbildningskontingent om 100—200 man. Även *civilförsvarsstyrelsen* ifrågasätter det ändamålsenliga i att skapa en

särskild utbildningsanläggning för den del av den föreslagna utbildningen som inte genomförs av andra myndigheter. Styrelsen förordar att denna del av utbildningen förläggs till en existerande anläggning och har inte något att erinra mot att utbildningen förläggs till en civilförvarsskola. Därvid krävs dock utökade resurser vid den civilförvarsskola som väljs. Styrelsen finner det vidare väl motiverat att den föreslagna biståndsutbildningsnämnden inrättas.

Försvarets rationaliseringsinstitut finner det också ofördelaktigt att nyinvestera i en fristående anläggning med en årlig utbildningskapacitet om 100—200 man. Genom köp eller förhyrning bedöms vissa möjligheter finnas att minska fastighetskostnaderna. Även om så skulle ske kvarstår dock enligt institutet frågan om man kan uppnå en så rationellt bedriven utbildning att anläggningar, utbildningsanordningar, lärar- och servicepersonal m. m. effektivt kan utnyttjas vid denna utbildningsvolym. Genom samlokalisering av den föreslagna utbildningsorganisationen med annan utbildningsverksamhet bedöms såväl investerings- som driftsekonomiska fördelar kunna uppnås. Institutet anser att det från såväl kostnads- som utbildningssynpunkt finns goda förutsättningar för en samlokalisering med en för SIDA:s behov uppförd utbildningsanläggning om en sådan kommer till stånd. Institutet anför vidare att de ansvars- och utbildningsmässiga samt de ekonomiska förhållandena för bistånds- och katastrofutbildningen är av sådan art att en integrering av föreslagen utbildning med SIDA:s utbildningsverksamhet borde te sig fördelaktig. Även de ekonomiska förutsättningarna för en samlokalisering eller integrering med civilförvarsstyrelsens verksamhet bör enligt institutet studeras. I fråga om den föreslagna biståndsutbildningsnämnden anför institutet att erforderlig planering och genomförandeverksamhet underlättas om nämnden hänförs till lämplig central myndighet i stället för direkt till departement. Goda förutsättningar föreligger enligt institutet för att knyta nämnden till SIDA. Vid en sådan lösning kunde samtliga funktioner utom uttagningsfunktionen kunna överföras till SIDA:s ordinarie organisation. Även *socialstyrelsen* anser att man i första hand bör undersöka möjligheten att lägga den föreslagna utbildningen under SIDA såsom ansvarig myndighet för biståndssamarbetet.

SIDA anser att förslaget om en särskild biståndsutbildningsnämnd är välmotiverat men anför att nämnden i ett inledningsskede kan komma att förlita sig på styrelsen både för råd och hjälp vid utbildningsplaneringen och för medverkan vid utbildningens genomförande. *SIDA* anför vidare bl. a. att styrelsen endast är en av flera avnämare av den utbildade personalen. Om den föreslagna utbildningen ålades styrelsen skulle detta kunna överbetona *SIDA*:s intresse av utbildningen jämfört med andra myndigheters och organisationers intressen. En sådan anknytning anses även kunna ge upphov till orealistiska krav på styrelsen när det gäller att ta i anspråk enskilda personer för arbetsuppgifter i utvecklingsländer.

Försvarets civilförvaltning föreslår att handläggningen av ekonomiska och administrativa frågor vid utbildningens genomförande åläggs arbetsmarknadsstyrelsen.

I fråga om lokaliseringen av den föreslagna utbildningsanläggningen anför *SIDA* att det är av betydelse att den begränsade expertis i frågor rörande biståndsarbete och utvecklingshjälp som finns att tillgå i Sverige lätt kan anlitas för att medverka i utbildningen. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anser det angeläget att utbildningsverksamheten lokaliseras utanför storstadsområdena och om möjligt placeras i Norrland. Styrelsen anser det lämpligt att samlokalisera utbildningsverksamheten med en civilförsvarsskola.

Kostnader

Utredningens beräkningar av kostnaderna för den föreslagna utbildningen har berörts endast av *försvarets rationaliseringsinstitut*. Institutet ansluter sig till vad utredningen har anfört om förväntade årliga kostnader för personal, övningar och materiel m. m. Härutöver uppskattar institutet kostnaderna för yttre och inre underhåll, bränsle och elektricitet till ca 250 000 kr. per år vid en utbildningskontingent om 200 personer. Enligt institutet kan vidare investeringskostnaderna vid nybyggnad beräknas avsevärt överstiga de belopp som utredningen har redovisat. Institutet uppskattar investeringskostnaderna för en anläggning för 100 personer till 4,5—7 milj. kr.

Ekonomiska förmåner under utbildningen

Frågan om ekonomiska förmåner under utbildningen har berörts endast av *försvarets civilförvaltning* som anför att det förefaller lämpligt att helt knyta an till de förmåner som utgår till vapenfria tjänstepliktiga.

Författningsfrågor

Försvarets civilförvaltning anför att vissa ytterligare begränsade författningsändringar utöver vad utredningen har redovisat blir erforderliga.

1966 års värnpliktskommitté anser att värnpliktiga som genomgår den föreslagna bistånds- och katastrofutbildningen bör vara underkastade de bestämmelser om tjänstgöring m. m. som enligt 27 § 1 mom. A—B värnpliktslagen gäller för värnpliktiga. Kommittén har för avsikt att föreslå att 27 § 1 mom. D upphävs och att specialtjänstuttagna likställs med övriga värnpliktiga i fråga om uttagning, utbildning och tjänstgöringsskyldighet m. m. Kommittén föreslår att det av utredningen föreslagna begreppet fortsatt tjänstgöring inte används utan ersätts av repetitionsutbildning.

Departementschefen

1968 års utredning om biståndsutbildning föreslår att värnpliktiga m. fl. som har särskilda förutsättningar och fyller vissa grundläggande krav bereds tillfälle att inom ramen för värnplikten och den vapenfria tjänsten genomgå en särskild bistånds- och katastrofutbildning. Utredningen finner det angeläget att den föreslagna utbildningen står öppen även för kvinnor.

Bistånds- och katastrofutbildningen bör enligt utredningen syfta till att skapa en reservkår för rekrytering av svensk personal för bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete, att öppna möjligheter att komplettera den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst och sätta upp särskilda kontingenter för katastrofhjälp samt slutligen att ge vidgade möjligheter för enskilda organisationer att rekrytera personal för biståndsin-satser och katastrofhjälp.

Utredningen föreslår att den fullständiga militära grundutbildningen för värnpliktiga och motsvarande tjänst för vapenfria tjänstepliktiga som tas ut till den nya utbildningen ersätts av en utbildningsgång som är inriktad på utvecklingssamarbete och katastrofinsatser och så utformad att den kan utgöra grund för krigsplacering inom totalförsvaret. Härvid bör enligt utredningen i första hand civilförsvaret komma i fråga. Omfattningen av bistånds- och katastrofutbildningen bör enligt utredningen totalt hållas inom de utbildningstider som förekommer inom nuvarande värnpliktsutbildnings-system.

Utredningen föreslår att utbildningen omfattar grundutbildning i 450 dagar och fortsatt tjänstgöring (repetitionsutbildning) i minst 90 och högst 160 dagar. Grundutbildningen omfattar enligt utredningens förslag tre skeden, nämligen inledande utbildning i 90 dagar, allmän biståndsutbildning i 250 dagar och katastrofutbildning i 110 dagar.

Den inledande utbildningen föreslås för värnpliktiga omfatta den allmän-militära utbildning som genomgås av alla värnpliktiga vid krigsmakten. För vapenfria tjänstepliktiga bör den inledande utbildningen fullgöras i den ordning som f. n. gäller för denna kategori.

Den allmänna biståndsutbildningen bör enligt utredningen anordnas så att den ger grundläggande kunskaper och insikter av betydelse för verksamhet inom bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete. Studierna bör under detta skede omfatta språkutbildning, u-landskunskap, biståndsarbets-principer och metodik, samhällskunskap, hälsovårdsutbildning, kunskapsöverföring m. fl. ämnen. Vid den närmare utformningen av utbildningsplanerna bör erfarenheterna av den inom SIDA bedrivna personalut-bildningen beaktas.

Katastrofutbildningen bör enligt utredningen disponeras så, att den i första hand ger kunskaper och färdigheter som har betydelse för insatser i katastrofsituationer. Utbildningen bör inriktas på att skapa en personlig

beredskap för sådana insatser. I detta skede föreslås ingå egentlig katastrof-utbildning (utbildning inom civilförsvaret), specialutbildning inom det egna yrkesområdet med en uppdelning på fem utbildningslinjer samt studier och planering av katastrofhjälp.

Den fortsatta tjänstgöringen föreslås i princip avse repetitionsutbildning och tjänstgöring i krigsbefattning. Därutöver bör viss tid disponeras för övning och förberedelser för katastrofinsatser. För flertalet värnpliktiga och för vapenfria tjänstepliktiga kommer den fortsatta tjänstgöringen inte att överstiga 90 dagar.

Utredningen anser att utbildningsverksamheten kan inledas med en kontingent om 100 deltagare och att detta antal bör kunna ökas till 200 per år sedan närmare erfarenheter har vunnits.

En utgångspunkt vid anordnandet av utbildningen bör enligt utredningen vara att till utbildningen skall tas ut endast sådana sökande som bedöms ha förutsättningar att genomföra utbildningen med goda resultat och komma i fråga för avsedd tjänstgöring. Kvotering mellan olika kategorier sökande — värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och kvinnor — anses inte böra äga rum.

Utredningen föreslår att rekryteringen till utbildningen främst inriktas på de yrkesgrupper som dominerar inom SIDA:s verksamhetsområde. Dessa yrkesgrupper är f. n. tekniskt utbildad personal, ekonomer, skogs- och jordbruksutbildad personal, personal för utbildning och undervisning samt hälso- och sjukvårdspersonal. Utredningen anser att yrkeskunskaper eller klar yrkesinriktning avseende något av dessa yrkesområden samt allmän lämplighet för utbildningen och tjänstgöringen bör föreligga vid utbildningens början. Kraven på sådan lämplighet bör enligt utredningen tillmätas väsentlig vikt vid uttagningen och anses göra det nödvändigt med ett särskilt prövningsförfarande. Prövningen bör avse bl. a. den sökandes allmänna inställning till och motivation för biståndsarbete samt hans personliga förutsättningar att utföra arbete under de villkor och förhållanden som därvid gäller. SIDA:s principer och metoder för personalrekrytering bör så långt möjligt tillämpas. Inte minst bör kraven på önskvärda attityder hos biståndspersonal beaktas.

De som har genomgått utbildningen med tillfredsställande resultat föreslås bli sammanförda i en särskild kår, beredskapskåren för biståndsinsatser. Beredskapskåren skall enligt utredningen närmast ses som en administrativ organisation från vilken personal kan rekryteras för olika uppgifter.

Utredningen föreslår att utbildningen inleds år 1972 och att en särskild nämnd, biståndsutbildningsnämnden, inrättas för att genomföra utbildningen.

De årliga kostnaderna för den föreslagna utbildningen har utredningen beräknat till ca 2,5 milj. kr.

Utredningens förslag har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Av de re-

missinstanser som avstyrkt förslaget eller ansett omfattande ändringar nödvändiga har några — däribland överbefälhavaren — anfört att någon kopp-ling mellan värnpliktssystemet och utvecklingssamarbetet inte bör ske, medan andra har ansett att biståndsarbete i utvecklingsländerna bör vara ett alternativ till värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst. Utbildningstidens längd, tillgodoräknande av tjänstgöring inom bilateralt eller multilateralt utvecklingssamarbete som tjänstgöringstid enligt värnpliktlagen och lagen om vapenfri tjänst samt organisationen för utbildningen är frågor som i första hand har föranlett kritik och ändringsförslag.

Innan jag tar utredningens förslag under närmare övervägande vill jag erinra om att FN:s generalsekreterare i april 1970 i en rapport till FN:s ekonomiska och sociala råd föreslog inrättandet av en FN:s fredskår («United Nations Volunteers»). Förslaget kommer att behandlas av FN:s generalförsamling under hösten 1970. Det finns i detta sammanhang anledning att kort erinra om huvudlinjerna i generalsekreterarens förslag. Den föreslagna fredskåren skall ingå som en del av FN:s verksamhet och administreras av ett särskilt organ inom FN:s utvecklingsprogram (UNDP). Användningsområdet för fredskårens personal blir i första hand FN:s egna eller FN-understödda utvecklingsprojekt. För tillträde till kåren fordras enligt förslaget att den sökande har uppnått 21 års ålder och fyller vissa krav i fråga om hälsa, personliga kvalifikationer och utbildning. Kårens medlemmar skall rekryteras i sina hemländer av statliga organ eller enskilda organisationer. De sänds ut till det mottagande landet på begäran eller efter medgivande av dess regering. Det mottagande landet har rätt att avhöja föreslagna kandidater. Sedan medlem i fredskåren har accepterats av det mottagande landet, skall han skriva under kontrakt med fredskåren. Tilldelning av arbetsuppgifter och ledning av fredskårens och dess medlemmars verksamhet är i första hand en fråga för det mottagande landets regering. Därvid kommer FN:s personal på platsen att biträda. Vistelsen i det mottagande landet kan avbrytas av regeringen eller av vederbörande FN-organ. Höga krav kommer att ställas på medlemmarnas utbildning och yrkeskunskaper. Enligt önskemål från de presumtiva mottagarländerna bör universitetsexamina eller kvalificerad yrkesutbildning fordras. Ett noggrant urval och omsorgsfull utbildning för uppgifterna anses vara viktiga förutsättningar för fredskårens framgång. Generalsekreteraren föreslår i sin rapport att 1 300 personer engageras i den föreslagna fredskåren t. o. m. första halvåret 1971.

Jag går härefter över till de förslag som har lagts fram av utredningen om biståndsutbildning. Jag vill då först uttala att jag ansluter mig till utredningens förslag att värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och kvinnor som har särskilda förutsättningar och fyller vissa grundläggande krav bör beredas tillfälle att genomgå en särskild bistånds- och katastrofutbildning.

Jag instämmer också i utredningens principiella överväganden i fråga om

biståndsinsatser som ett alternativ till värnplikten. Om tjänstgöring inom ramen för utvecklingssamarbetet skulle bli ett sådant alternativ, behövs en revision av det nuvarande värnpliktssystemet. En lösning som skulle innebära att ett visst antal värnpliktiga årligen ställs till vederbörande biståndsorgans förfogande har av allt att döma föresvävat vissa av de remissinstanser som har behandlat denna fråga. En sådan ordning skulle medföra en kategoriklyvning av värnpliktskullen. Möjligheterna att förverkliga en sådan ordning har också granskats av utredningen. Denna lösning skulle emellertid som utredningen har påvisat endast i undantagsfall medföra ökad tillgång till personal som är utbildad för och i övriga avseenden lämplig för utvecklingssamarbete. Den nuvarande rekryteringen av personal i Sverige för bilateralt eller multilateralt utvecklingssamarbete är utformad med utgångspunkt i överenskommelser med vederbörande mottagarländer om biståndets omfattning och inriktning. Detta förhållande utgör den självklara utgångspunkten för all diskussion om den svenska biståndspolitikens utformning. Jag vill erinra om att lägsta antagningsålder för fredskårsdeltagare är 22 år. Vid denna tidpunkt har huvuddelen av de värnpliktiga fullgjort sin grundutbildning. De värnpliktiga saknar vid denna ålder i flertalet fall den kompetens och erfarenhet som behövs för biståndsarbete i utvecklingsländer. Den faktiska genomsnittsåldern för tjänstgörande fredskårspersonal uppgår f. n. till ca 26 år och för annan biståndspersonal som är rekryterad i Sverige till ca 40 år. Endast i undantagsfall skulle således biståndsorganen kunna tillföras värnpliktiga som är användbara i u-landsarbete.

Jag måste alltså i likhet med utredningen konstatera att ett fullgörande av värnpliktstjänstgöring och vapenfri tjänst genom biståndsarbete i utvecklingsländer inte står i överensstämmelse med de principer efter vilka det svenska statliga utvecklingsbiståndet f. n. bedrivs och inte heller med de riktlinjer som anges i FN:s generalsekreterares förslag till inrättande av en FN:s fredskår.

Utredningen har emellertid funnit det möjligt att inom ramen för värnpliktstjänstgöringen och den vapenfria tjänsten anordna utbildning och förberedelser för deltagande i bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete, katastrofinsatser m. m. En sådan ordning finner utredningen vara förenlig med gällande värnpliktssystem. Utredningen föreslår därför att för värnpliktig och vapenfri tjänstepliktig som tas ut till bistånds- och katastrofutbildning den fullständiga militära grundutbildningen och motsvarande tjänst för vapenfri tjänstepliktig ersätts av en utbildningsgång som är inriktad på utvecklingssamarbete och katastrofinsatser och så utformad att den kan utgöra grund för krigsplacering inom totalförsvaret, främst civilförsvaret. Jag biträder förslaget i denna del. Genom denna utbildning och dessa förberedelser skall vederbörande kunna kvalificera sig för befattningar inom ramen för samarbetet med utvecklingsländerna. Som utredningen

har föreslagit bör utbildningen inte automatiskt leda till anställning. Ansökan om tillträde till tjänster och befattningar får göras i vanlig ordning.

Jag biträder utredningens förslag i fråga om målet för utbildningen. Utbildningen bör syfta till att skapa en reserv för rekrytering av svensk personal för bilateralt och multilateralt utvecklings-samarbete. Den bör vidare syfta till att skapa möjligheter att komplettera den tekniska kontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst och att sätta upp särskilda kontingenter för katastrofhjälp om sådan hjälp begärs från Sverige. Slutligen bör utbildningen ha som mål att skapa vidgade möjligheter för organisationer att rekrytera personal för biståndsinsatser och för katastrofhjälp.

Jag räknar med att den föreslagna utbildningen får ett högt meritvärde för tjänster och uppdrag inom det bilaterala och multilaterala utvecklings-samarbetet m. m. Någon motsvarighet till den föreslagna utbildningen — en ettårig kvalificerad utbildning inriktad på internationella förhållanden och med en högststående språkundervisning — finns inte f. n. i vårt land.

I fråga om utbildningstiden har några remissinstanser anfört att den bör reduceras väsentligt. En viss del av utbildningen bör vidare enligt dessa remissinstanser kunna äga rum i utvecklingsländer. Beträffande de delar av utbildningsinnehållet som avser utbildning för totalförsvarsuppgifter ansluter jag mig till utredningens förslag. I fråga om övriga delar av utbildningen anser jag att stor vikt bör fästas vid SIDA:s erfarenheter och behov. SIDA ansluter sig i sitt yttrande till utredningens förslag till disposition av utbildningstiden och har inga invändningar mot de föreslagna proportionerna mellan utbildningsavsnitten. Liksom SIDA anser jag att språk-undervisningen bör omfatta minst det antal undervisningstimmar som utredningen har föreslagit och förordar att bistånds- och katastrofutbildningen i enlighet med utredningens förslag bör omfatta minst 540 dagar och högst 610 dagar. Utbildningen bör fördelas på inledande utbildning i 90 dagar, allmän biståndsutbildning i 250 dagar, katastrofutbildning i 110 dagar och fortsatt tjänstgöring (repetitionsutbildning) i minst 90 dagar och högst 160 dagar. Jag förordar också att utbildningen genomförs i huvudsak enligt utredningens förslag. SIDA:s erfarenheter och bedömda behov bör emellertid särskilt uppmärksammas vid utbildningsplanernas utformning i detalj och vid eventuella revideringar av utbildningsplanerna. I framtiden kan exempelvis erfarenheter av personalrekrytering och personalutbildning inom SIDA ge anledning till en omprövning av utbildningstidens längd. Att lämna förslag i detta avseende bör ankomma på den nämnd som jag kommer att förordas i det följande.

Krigsplacering och fortsatt tjänstgöring (repetitionsutbildning) bör ske i huvudsak enligt utredningens förslag. Kvinnor som har genomgått utbildningen bör krigsplaceras inom civilförsvaret som civilförsvarspliktiga eller efter frivilligt åtagande placeras för tjänstgöring inom totalförsvaret i övrigt.

I fråga om kompetenskrav och antagningsförfarande biträder jag vad ut-

redningen har föreslagit. Rekryteringen till utbildningen bör sålunda inriktas främst på yrkesgrupper som efterfrågas av SIDA. Därvid bör uppmärksammas att SIDA:s rekryteringsbehov i hög grad styrs av önskemål och behov hos mottagarna av det svenska utvecklingsbiståndet. Jag vill starkt understryka att till utbildningen bör antas endast sådana sökanden som bedöms ha goda förutsättningar att genomföra utbildningen med tillfredsställande resultat och därefter komma i fråga för tjänstgöring enligt den målsättning för utbildningen som jag tidigare har redovisat. Kriterier för antagning till utbildningen bör i enlighet med utredningens förslag utslutande vara den enskildes förutsättningar, lämplighet och intresse. Ett viktigt krav bör vidare vara att dokumenterade yrkeskunskaper eller klar yrkesinriktning föreligger när den allmänna bistånds- och katastrofutbildningen påbörjas. Kvotering bland de sökande bör förekomma endast på grundval av personalbehovet för utvecklingsbistånd och katastrofhjälp. Ett villkor för tillträde till utbildningen bör vidare vara allmän lämplighet för utbildningen och den avsedda tjänstgöringen. Detta villkor bör tillmätas väsentlig betydelse vid urvalsprövningen och nödvändiggör som utredningen har påpekat ett särskilt prövningsförfarande. Därvid bör SIDA:s principer och metoder för personalrekrytering så långt möjligt tillämpas.

Antagningsförfarandet bör utformas i enlighet med utredningens förslag. Sålunda bör ansökan om antagning till utbildningen kunna inges av inskrivningsskyldiga värnpliktiga vid inskrivningstillfället eller före den senare tidpunkt som kan komma att fastställas. Inskrivningsskyldig som ansöker om antagning till bistånds- och katastrofutbildning skall genomgå inskrivningsförrättning och uttas till utbildning enligt 6 § värnpliktslagen. Därefter genomgår den sökande särskild urvalsprövning. Sökande som inte blir antagen fullgör värnpliktsutbildning enligt uttagningen vid inskrivningstillfället. Den som blir antagen påbörjar, om han har erforderliga yrkeskunskaper, bistånds- och katastrofutbildning snarast möjligt efter antagningen. Hela grundutbildningen genomförs därvid i en följd. Om han inte har erforderliga yrkeskunskaper, fullgör han den inledande utbildningen om 90 dagar så snart som möjligt men bör få möjlighet att under viss tid inhämta sådana yrkeskunskaper innan han genomgår allmän biståndsutbildning och katastrofutbildning. Efter denna tid bör ny prövning — i första hand avseende yrkeskunskaper — äga rum. De som vid denna prövning anses ha tillräcklig kompetens m. m. för fortsatt bistånds- och katastrofutbildning kallas in för att fullfölja denna medan övriga fullgör värnpliktstjänstgöring enligt sin tidigare uttagning.

Har den som antagits till bistånds- och katastrofutbildning ansökt om och beviljats vapenfri tjänst, fullgörs den inledande utbildningen inom något av de tjänstgöringsalternativ som fastställs av arbetsmarknadsstyrelsen. I första hand bör tjänstgöring inom civilförsvaret komma ifråga.

Värnpliktig som vid inskrivningsförrättning frikallas från värnpliktens

fullgörande, värnpliktiga och vapenfria tjänstepraktiska som helt eller delvis har fullgjort värnpliktsutbildning eller vapenfri tjänst samt kvinnor bör antas till utbildningen i enlighet med vad utredningen har föreslagit.

För samtliga sökande bör gälla att vederbörande under det kalenderår då den allmänna biståndsutbildningen och katastrofutbildningen påbörjas uppnår lägst 19 och högst 26 års ålder. Tillstånd att få göra denna utbildning först sedan nödvändiga yrkeskunskaper har inhämtats bör därför inte utan synnerliga skäl beviljas längre än till det år vederbörande fyller 26 år.

Några remissinstanser har anfört att det av utredningen föreslagna antalet elever är för lågt tilltaget. Enligt utredningens förslag skulle under budgetåret 1973/74 100 personer stå till förfogande efter avslutad utbildning. Om antagningen höjs till 200 andra året, skulle 400 personer avsluta utbildningen under budgetåren 1974/75 och 1975/76. Jag delar utredningens mening att SIDA:s rekryteringsbehov bör vara den faktor som i första hand styr antagningen till utbildningen. Om man sätter utredningens förslag till dimensionering i förhållande till de av SIDA redovisade rekryteringsbehoven för budgetåren 1973/74—1975/76 kan följande konstateras. Under perioden kommer enligt utredningsförslaget 500 personer att avsluta utbildningen, vilket utgör ca 17 % av SIDA:s totala rekryteringsbehov. 500 personer utgör samtidigt ca 65 % av rekryteringen av fredskårsdeltagare. Det torde vara realistiskt att anta att huvuddelen av dem som genomgår utbildningen kommer att få fredskårsanställning medan ett mindre antal kommer att kontraktsanställas eller få uppgifter inom multilateral biståndsverksamhet. Ett visst antal kommer vidare att få uppgifter i enskilda organisationers tjänst. Om det av utredningen föreslagna antalet antagna ökas med 100 % innebär detta att 200 personer står till förfogande under budgetåret 1973/74 och 800 under de därpå följande två åren. Detta svarar mot ca 33 % av det totala rekryteringsbehovet och ca 130 % av behovet av fredskårsdeltagare under perioden. Jag förordar mot denna bakgrund i likhet med utredningen att utbildningen påbörjas med en kontingent på 100 personer. Utbildningskontingentens storlek därefter bör bestämmas med hänsyn till främst rekryteringsbehoven inom SIDA:s verksamhetsområde. Det ankommer på Kungl. Maj:t att årligen fastställa utbildningskontingentens storlek.

De som med tillfredsställande resultat har genomgått utbildningen bör i enlighet med utredningens förslag redovisas i en beredskapskår för biståndsinsatser. Beredskapskåren bör vara en administrativ organisation vars medlemmar skall kunna rekryteras för sådana uppgifter som har angetts i utredningens förslag. Beredskapskåren bör administreras i huvudsak enligt de riktlinjer som utredningen har redovisat. Särskilda åtgärder torde behövas för att tillgodose kravet på viss beredskap för utnyttjande av kårens medlemmar. Jag anser dock i likhet med utredningen att ständigt insatsberedda hjälpkontingenter tills vidare inte bör organiseras. Den framtida utvecklingen får utvisa i vilken utsträckning det blir nödvändigt med

särskilda förberedelser för katastrofhjälp. I frågor rörande beredskapskåren som fordrar Kungl. Maj:ts eller riksdagens beslut avser jag att senare återkomma med förslag.

Vad utredningen har föreslagit i fråga om tillgodoräknande av tjänstgöring inom bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete m. m. som tjänstgöringstid enligt värnpliktslagen och lagen om vapenfri tjänst kan jag f. n. inte biträda. Behovet av att fastställa generella regler för sådant tillgodoräknande är inte tillräckligt styrkt. I avvaktan på närmare erfarenheter anser jag att beslut om eventuellt tillgodoräknande tills vidare bör fattas i varje enskilt fall. Däremot anser jag att möjlighet bör finnas för värnpliktig eller vapenfri tjänstepliktig, som vid tiden för den allmänna bistånds- och katastrofutbildningens början redan är anställd inom SIDA:s fältverksamhet eller inom mellanstatlig organisations fältprojekt, att få räkna tjänstgöring i denna anställning som del av bistånds- och katastrofutbildning om tjänstgöringen omfattar minst 2 år. Jag förutsätter då att vederbörande för att vinna sådan anställning har visat sig besitta de kunskaper, den kompetens och den personliga mognad som utbildningen är avsedd att ge honom. Sådan värnpliktig eller vapenfri tjänstepliktig bör genomgå endast inledande utbildning, egentlig katastrofutbildning om ca 250 timmar samt fortsatt tjänstgöring (repetitionsutbildning).

Ekonomiska förmåner under grundutbildningen bör utgå enligt samma principer som f. n. gäller för värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga. Jag förordar därför att ekonomiska förmåner utgår i enlighet med utredningens förslag samt att därutöver tjänstgöringspremie utgår med 4 kr. om dagen efter 300 tjänstgöringsdagar.

För att leda och genomföra bistånds- och katastrofutbildningen och för att besluta om antagning till utbildningen m. m. bör inrättas en särskild nämnd. Nämnden bör till sitt förfogande ha ett kansli och en utbildningsorganisation. Jag finner i likhet med flera remissinstanser starka skäl tala för att den utbildning som inte genomförs av andra myndigheter bör samordnas eller integreras med SIDA:s utbildningsverksamhet. Jag är emellertid beredd att tills vidare godta de skäl emot en sådan lösning som SIDA har anfört i sitt yttrande och förordar därför att nämnden nu inrättas som ett fristående organ under försvarsdepartementet. Ett överförande av nämnden och dess verksamhet till SIDA bör dock senare övervägas.

För att minska investerings- och driftskostnaderna bör utbildningsverksamheten samförläggas med en av civilförsvarets fältskolor. Jag kommer i annat sammanhang att anmäla fråga om överförande av civilförsvarsstyrelsens fältskola i Nyadal (Noraströms kommun) till Sandö (Bjärträ kommun), båda i Kramfors kommunblock. Utbildningsverksamheten bör samförläggas med denna fältskola.

I fråga om bestridande av utgifter för den föreslagna bistånds- och kata-

strofutbildningen avser jag att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag.

Vad jag har förordat i det föregående kräver ändringar i värnpliktslagen och lagen (1966:413) om vapenfri tjänst. Jag avser att i annat sammanhang anmäla fråga om andra ändringar i värnpliktslagen. I samband därmed synes också nu berörda lagändringar böra tas upp.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- a) godkänna de riktlinjer som jag har angett för bistånds- och katastrofutbildning av värnpliktiga m. fl.,
- b) godkänna att en central nämnd för bistånds- och katastrofutbildning inrättas den 1 juli 1971.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten